

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Elar Sarik
PK 090

**NOORTE MEESTE KOKKUPUUTED NARKOOTIKUMIDEGA JA
NARKOENNETUS LÄBI OHTUDEST TEADLIKKUSE
SUURENDAMISE KUPERJANOVI JALAVÄEPATALJONI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja:
Marilis Sepp, MA

Muraste 2012

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: Mai 2012
Töö pealkiri: „Noorte meeste kokkupuuted narkootikumidega ja narkoennetus läbi ohtudest teadlikkuse suurendamise Kuperjanovi jalaväepataljoni näitel“	
Töö autor: Elar Sarik	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Käesolev lõputöö on koostatud, et selgitada noorte meeste kokkupuuteid narkootikumidega ja preventsiiooni võimalusi läbi ohtudest teadlikkuse suurendamise kaitsevæes. Lõputöö maht on 55 lehekülge, millest lõputöö tekst on 37 lehekülge ja lisa on 10 leheküljel. Kasutatud kirjanduse loetelus 36 allikat. Töö on koostatud eesti keeles ja lisatud on resümee inglise keeles.</p> <p>Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis seab autor uurimisülesandeks selgitada teooria ning varasemate uurimuste põhjal narkootikumidega kaasnevaid ohtusid, narkootikumide tarbimist ning preventsiionivõimalusi Eestis ja mujal. Teises peatükis annab töö autor ülevaate uuringu analüüsi aluseks olevast empiirilisest andmestikust, läbiviidud narkoennetuskoolitusest ja küsitluse valimist ning esitab küsitluse tulemuste analüüsi. Lõputöö kokkuvõttes esitatakse uurimustöö tulemused ja autori ettepanekud. Käesoleva uuringu objektiks on noored terved eesti mehed. Uuringu läbiviimisel küsitleti Kuperjanovi pataljoni ajateenijaid. Kogutud andmeid on analüüsitud ja tõlgendatud. Käesolevas töös on püstitatud hüpotees: paljud kaitsevække (Kuperjanovi jalaväepataljoni) tulnud noored mehed omavad kokkupuudet narkootikumidega ja nende teadlikkuse suurendamine narkootikumide tarbimisega kaasnevatest ohtudest on kohane ja vajalik narkoennetusmeetod.</p> <p>Käesoleval uuringul on püstitatud järgmised uurimisküsimused: milline on noorte meeste narkootikumidega kokkupuute ulatus ja olemus Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijate näitel ja kas narkootikumide tarbimisega kaasnevatest ohtudest teadlikkuse suurendamine on asjakohane ja vajalik narkoennetusmeetod. Uurimustöös püstitatud hüpotees on saadud andmete analüüsimisel leidnud kinnitust. Kaitsevække tuleb iga aastaga järjest rohkem noori mehi, kes on kokku puutunud narkootiliste ainetega ning kaitseväge on ainus koht, kus on võimalik nii suurele hulgale noortele meestele narkoennetuse loenguid läbi viia.</p>	
Võtmesõnad: noored, mehed, narko, preventsiioon, kaitseväge	
Keywords: young, men, drug, prevention, defence army	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Juhendaja allkiri:	

SISUKORD

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS	4
1. NARKOOTIKUMIDE KURITARVITAMINE JA NARKOENNETUS	6
1.1. Narkootikumide tarvitamise ulatus ja areng	6
1.2. Narkoennetusmeetodid	12
2. EMPIIRILINE UURIMUS	17
2.1. Küsimustiku ja narkoennetusloengu ettevalmistamine.....	17
2.2. Valimi kirjeldus ja küsitluse läbiviimine	20
2.3. Küsitluse tulemuste analüüs.....	24
KOKKUVÕTE	38
SUMMARY	41
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	42
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	45
Lisa 1.....	46
Lisa 2.....	47
Lisa 3.....	54

SISSEJUHATUS

Iidsetest aegadest alates on inimene, tundes aeg-ajalt vajadust muuta oma emotsionaalset seisundit, kasutanud looduslikke aineid leevendamaks valu, hirmu, ahastust ja teisi negatiivseid elamusi ning loomaks positiivset enesetunnet (Saarma 1989:5). Tänapäeval kasutatakse üha rohkem kangeid sünteetilisi narkootikume, mille üleannustamine päädib surmaga. 2011. aasta Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse (EMCDDA) rahvusvahelises võrdluses miljoni elaniku kohta 15-64aastaste vanuserühmas oli Eesti Euroopa Liidu riikide seas esimesel kohal 146 narkosurma juhtumiga. See asjaolu leidis hiljuti kajastamist ka rahvusvahelises meedias ning Eesti pälvis negatiivse „narkoriigi“ kuvandi (Wilson 30.03.2012). Sellega seoses on ühiskondlik aktuaalsus käesoleva töö autori hinnangul viinud selleni, et tuleks aktiivselt leida meetmeid, kuidas Eestis tervikuna vähendada noorte sattumist narkootikumide küüsi.

Narkootikumide tarvitamisest Eestis hakati rääkima juba 1990ndate aastate algusest, mis ajast on Eestis läbi viidud küllaltki palju uuringuid. Uuringutest on näha, et narkootiliste ainete tarvitamine eesti noorte seas on iga aastaga suurenenud. 2010. aastal Tervise Arengu Instituudi (TAI) koostöös Soome Tervise ja Heaolu Instituudiga (THL) läbiviidud uuringu kohaselt tarvitavad mehed kolm korda rohkem narkootilist ainet kui naised, seega on nad narkootilise aine tarvitamisel suureks riskigrupiks (Tekkel, Veideman 2011:61).

Käesoleva töö autor leiab, et kaitsevägi on nõ „viimane koht“, kus riik saab kokku suurel hulgal noori mehi, keda võib olla on veel võimalik mõjutada. 2011. aastal kutsuti kaitsevärke Kaitseväreressursside Ameti kaudu 3304 noort meest, nendest Kaitseressursside Ameti arstliku komisjoni otsuse alusel arvati tegevteenistuseks kõlblikuks 38% noormeestest (Aruanne...15.03.2012). Igal jooksva aastal tuleb Kuperjanovi jalaväepataljoni tegevteenistusse umbes 700–800 noort meest. Autor on seoses töökohustustega pidanud statistikat ajateenistusse tulnute kohta: 2008. aastal oli narkootikumidega kokkupuutunud noori 177, mis teeb 24% narkokontrolli tulemustest. 2011. aastal on kokkupuude märgatavalt suurem – 321 (43% narkokontrolli tulemustest. Eeltoodule tuginedes otsustas töö autor 2010. aastal kirjutada projekti „Tea ja oskan teha valikuid“ ning hakata viima Kuperjanovi jalaväepataljonis läbi narkoennetust. Projekti

käigus viis töö autor 2011. aastal läbi narkoennetuskoostuste raames empiirilise uurimuse ja küsitles 628 Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijat.

Läbiviidud uurimuse eesmärk on selgitada noorte meeste kokkupuuteid narkootikumidega ja preventsiiooni võimalusi läbi ohtudest teadlikkuse suurendamise kaitseväes.

Uurimistöö eesmärgist tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

- 1) milline on noorte meeste kokkupuute ulatus narkootikumidega ja olemus Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijate näitel;
- 2) kas narkootikumide tarbimisega kaasnevatest ohtudest teadlikkuse suurendamine ajateenistuses on asjakohane ja vajalik narkoennetusmeetod.

Käesoleva töö hüpoteesiks on püstitatud järgmine väide: paljud kaitseväkke (Kuperjanovi jalaväepataljoni) tulnud noored mehed omavad kokkupuudet narkootikumidega ja nende teadlikkuse suurendamine narkootikumide tarbimisega kaasnevatest ohtudest on kohane ja vajalik narkoennetusmeetod.

Selle kontrollimiseks seab töö autor esimese peatüki uurimisülesandeks selgitada teooria ning varasemate uurimuste põhjal narkootikumidega kaasnevaid ohtusid, narkootikumide tarbimist ning preventsiionivõimalusi Eestis ja mujal. Teises peatükis annab töö autor ülevaate uuringu analüüsi aluseks olevast empiirilisest andmestikust, läbiviidud narkoennetuskoostusest ja küsitluse valimist ning esitab küsitluse tulemuste analüüsi. Empiirilise uuringu läbiviimiseks kasutati küsitlust ajateenijate seas. Küsitluse tulemusi analüüsiti kvantitatiivsel meetodil ja saadud tulemusi võrreldi varasemate uurimustega ning teoreetilise materjaliga. Selles uuringu osas tahab autor saada kinnitust või lükata ümber hüpoteesi esimest poolt ehk Kuperjanovi jalaväepataljoni tulnud noored mehed omavad kokkupuudet narkootikumidega. Hüpoteesi teist poolt ehk kas teadlikkuse suurendamine narkootikumide tarbimisega kaasnevatest ohtudest loengute läbiviimisega noortele ajateenistuse ajal võib ennetada narkootikumide kuritarvitamist või mitte, seda kontrollitakse, tuginedes peamiselt teoreetilisele materjalile ning küsitletavate hinnangutele autori poolt läbiviidud narkoennetusloengute kohta.

Täna lõputöö valmistamisele kaasa aidanud juhendajat politseimajor Marilis Seppa, Kuperjanovi jalaväepataljoni luureseksiooni ülemat kapten Aivar Kasvand'it, Haridus- ja Teadusministeeriumi analüütikut Kristi Ploom'i ja ajateenijaid.

1. NARKOOTIKUMIDE KURITARVITAMINE JA NARKOENNETUS

Teoreetilises peatükis annab käesoleva töö autor ülevaate läbiviidud sotsioloogilistest uuringutest Eestis, kus võrdleb noorte seas olevat narkomaania probleemi ja arengut aastate lõikes. Autor vaatleb varasemate uurimuste põhjal narkootikumidega kaasnevaid ohtusid, narkootikumide tarbimist ning preventsoonivõimalusi Eestis ja mujal.

1.1. Narkootikumide tarvitamise ulatus ja areng

Uimastid on need ained, mis mõjutavad kesknärvisüsteemi, kutsuvad esile joobe või joobesarnase seisundi. Samuti mõjutavad ka teadvust, muutes inimese meeleolu, taju ja käitumist. Toime eripära järgi jaotatakse neid aineid kolme suurde rühma – depressandid, stimulandid ja hallutsinogeenid. (Uljas, Rumberg 2002:61)

Muu hulgas arvatakse uimastite hulka ka mõned ravimid, narkoosiained, vedelad lahustid, dopingained, alkohol ja tubakas. See, kas ainet käsitletakse uimastina, sõltub tema kasutamise valdkonnast. Ained muudavad olulisi psüühilisi funktsioone, näiteks ärkvelolek, valutundlikkus, reaktsiooni kiirus, lähimälu ja tähelepanu. (Øiseth 1999:2)

Maaailmas tarvitatakse nii illegaalseid kui ka legaalseid meelemürke. Käesolevas töös vaatleb ja uurib autor illegaalsete uimastite probleemi. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse (NPALS) alusel kehtestab sotsiaalminister määrusega narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad, millest autor juhindub. Legaalsete uimastitega nagu alkohol, kohvi, tubakas ja retseptiravimid, autor selles töös ei tegele.

Narkootikumide pruukimine on haigus, millega kaasneb vastupandamatu iha järgnevate aine koguste suhtes, iga korraga suurenevad tarvitajal narkootiliste ainete kogused. Samuti kujuneb välja füüsiline ja psüühiline sõltuvus. Lõpuks laastab ta aeglaselt ja kindlalt oma keha mürgiste ainetega. (Øiseth 1999:46)

Peale uimasti muutumist elu keskpunktis tuleb päevakava aine tarvitamise järgi seada ja vältida võimalikult palju kahjusid: näiteks surmavat haigust, probleeme politseiga ja kaaslastega. Peamine on kindlustada pidev uimasti olemasolu ning vahendid ja võimalused selle hankimiseks. (Allaste 2005:71)

Ähvardav oht, millega süstivad narkomaanid õpivad elama, on haigused. Süstimisel levivad haigused, näiteks hepatiit, aga eriti HIV (Allaste 2005:70). Kõik haigused, nii somaatilised kui psüühilised, kujutavad endast sotsiaalset probleemi, kuivõrd rahva tervishoid on oluline ühiskonnale tervikuna (Saarmaa 2000:12). Narkomaania raviks on loodud metadooniravi keskused Põhja- ja Ida-Eestis, kus narkomaanil on võimalik saada abi narkosõltuvusest vabanemiseks, kuid siiski on narkosurmad Eestis väga suured. Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi andmete järgi suri 2011. aastal Eestis narkootikumide tarvitamise tagajärjel 133 inimest (2007. aastal 107, 2008. aastal 94, 2009. aastal 140, 2010. aastal 104).

1960ndatel aastatel tarvitasid enamasti vangid narkootilisi ravimeid, siis 1970ndate aastate teisel poolel muutus populaarseks lahustite-olmekeemia nuusutamine. Veel 80ndate aastate alguses oli uimastite kasutamist puudutav informatsioon Eestis eelkõige „ametkondlikuks kasutamiseks“ mõeldud. Nuusutamine oli küllaltki populaarne ka teismeliste hulgas ja selline „nuusutamise laine“ kestis Eestis 1980ndate keskpaigani. Hiljem huvi inhalantide vastu langes. (Narusk 1996:4)

Inhalantide tarvitajad on tänapäeval enamjaolt alaealised noorukid, kes ei oma sissetulekut, kuid oma käitumisega tahavad näidata, et proovivad meelemürke. Liimid, lakid on tunduvalt odavamad ja väga kergesti kättesaadavad tarvitajale. Nooruk, kes on juba inhalante proovinud piisavalt kaua aega, hakkab tõenäoliselt varem või hiljem tarvitama narkootilisi aineid.

Kuigi uimastite informatsiooni kogumist alustati Eestis 1990ndate aastate keskpaigas rahvusvahelise NORBALT- projekti käigus, siis kuni 90ndate aastate alguseni oli narkootikumide kasutamine Eestis suhteliselt harv nähtus (Narusk 1996:3). Põhjalikumalt on uuritud keelatud ainete tarvitamist 1995. aastast rahvusvahelise projekti ESPAD raames. Üheks selliseks oli „Õpilane 95“, kus uuriti 15–16aastaste kooliõpilaste uimastitarbimist. 1995. aastal osales selles projektis 22 Euroopa maad. Eestis oli valimiks 3000 õpilast, uurimusse kaasati põhi- ja keskkoolid ning kutseõppeasutused. Küsitlus hõlmas 15 maakonda ja linna.

Töö autorile ei ole teadaolevalt narkomaanidest olemas ühtegi riiklikku ega ametlikku ülevaadet. Seega tuleb tugineda allpool olevatele andmetele.

1995. aastal oli registreeritud narkomaanide arv 700–800 piires (s.o. 44–51 juhtumit 100 000 elaniku kohta) (Narusk 1996:4). 2004. aastal korraldas Eesti Vabariigi Presidendi akadeemilise nõukogu juures tegutsev sise- ja rahvusliku julgeoleku komisjon ekspertidele küsitluse, kus asjatundjatel paluti hinnata suurimaid ohuallikaid Eestis. Pingerea tippu asetaskid eksperdid üsnagi üksmeelselt narkomaania (Petta 2005:71).

Põhja Prefektuuri narkopolitsei ametnikud töid välja 2006–2008. aasta Politseiameti poolt koostatud analüüsis: „*Ma arvan, et meil on narkomaane oluliselt rohkem sellega võrreldes, mida Tervise Arengu Instituut arvab. Nemad hindasid, et Eestis on 13801 süstivat narkomaani, siis ma pakun, et Tallinnas on üle 15 000. Pluss on Ida- Virumaa, kus sealsed spetsialistid pakuvad vähemalt 10 000 narkomaani, kokku juba 25000. Ning seda, kui palju on ühekordseid ja pühapäevatarvitajaid sinna juurde, seda ei oska keegi hinnata*“.
(Borodin, Kasemäe, Klein 2009:63)

Rahvusvaheline võrdlus

1995. aastal edastasid uuringu kohaselt narkootikumide proovinud eesti noored põhjanaabreid soomlasi (Narusk 1996:8). Siis 1999. aasta läbi viidud uuringus selgus, et Balti riikide õpilased proovisid juba kolm korda rohkem uimasteid (välja arvatud kanepitooteid), kui Soome ja Rootsi noored (Allaste 2004:10).

Enamik õpilasi kõigis ESPAD riikides, olid 2003. aastal proovinud marihuaanat või hašišit. Kõrgem kanepitoodete tarvitamine kooliõpilaste seas oli Tšehhi Vabariigis, Prantsusmaal, Iirimaa, Mani saarel, Šveitsis ja Ühendkuningriigis, mis jäi uuringu järgi 40% piiresse. Madalaim tase uuringu kohaselt oli Küprosel, Kreekas, Rootsis, Rumeenias, Türgis, Fääri saartel, Soomes ja Norras. Enamikus ESPAD riikides tarvitasid kanepit rohkem poisid kui tüdrukud.

2006. aastal viidi läbi rahvusvaheline *International Self-Report Delinquency Study-2* (ISR-2) meetodil tehtud delikventsuse uuring, kus selgus, et kanepi toodete tarbimine oli koolinoorte hulgas väga levinud. Seda kinnitas ka samal aastal Briti Kuritegevuse Teenistuse (BCS) uuring Inglismaal ja Wales`is, kus 45% uuringus osalenud 16–24aastastest noortest olid tarbinud ühte või enamat illegaalset narkootikumi oma elus (Tilley 2009:73).

Kanepi toodete tarvitajate arv on Eestis 2007. aastani pidevalt kasvanud, mida näitavad ka uuringu tulemused, kus 37% poistest ja 23% tüdrukutest tunnistasid, et olid proovinud erinevaid kanepi- tooteid (Altermann, Võõbus 2008:21).

Vanus ja esimene narkootikum

Mida nooremalt hakatakse proovima erinevaid narkootilisi aineid, seda suurema tõenäosusega tekib noorel inimesel sõltuvus. Paljud on proovinud narkootikume eksperimenteerimise käigus, kus tahavad teada saada kanepi toimet, mida see aine minuga teeb. Paljudele esmaproovijatele jääb see ka viimaseks ja nad ei proovi ega tarvita enam kunagi narkootilisi aineid.

Illegaalsete uimastitega kogemust omavatest noortest oli 1995. ja 1999.aastal läbiviidud uuringu põhjal 4/5 alustanud narkootikumide proovimist 13–15aastaselt. 1995. aastal prooviti inhalante 12aastaselt või nooremalt, siis 1999. aastal juba 11–12 aasta vanuselt ning 2003. aastal oli 14–15aastaselt mingit narkootikumi proovinud õpilasi juba 65% uuringus osalenud õpilastest. (Allaste 2004:26)

Vaba aeg ja sõpruskond

Narkootilise aine tarvitamine sõltub sotsiaalsest grupist, sealt omandatud hoiakutest ja uskumustest (Allaste 2005:45). Narkootikumide tarvitamist mõjutavad isiksuseomadused (vähene pingetaluvus, madal enesehinnang, kalduvus depressiivsusele) ja arengukriisid (identiteedikriis noorukieas) (Eik, Igalaan, Kalikova, Villak, Vään 2004:39). Sõpruskonna lagunedes uimastitarvitamine tõenäoliselt seiskub või muutub (Allaste 2005:45).

Rahvusvahelise *International Self-Report Delinquency Study-2* (ISR2-2) uuringu kohaselt oli heaks õigusrikkumise ennustavaks faktoriks see, kui sageli alaealine veetis aega oma sõpradega. Igapäevaselt sõpradega õhtuti koos viibivatest noortest oli uuringus 17% tütarlastest ja 21% poeglastest illegaalseid uimasteid proovinud vastavalt 76% ja 86%. Spordiga tegelevatest noortest oli narkootikume proovinud 12%, kuid mitte spordiga tegelevatest noortest 7%. (Narusk 1996:25)

Väga tihti saavad noored mehed esimese uimasti nädalavahetusel ööklubis sõpradega pidutsedes. Seal tutvutakse pidutsejaga klubi suitsunurgas, kus tarbitakse kanepit. Kanepitarbija pakub meelemürki ka seal olevale noorele, kes tõmbab mõned mahvid, olles eelnevalt tarvitanud ohtrasti alkoholi. Paljud, kes suitsetavad kanepit võrdlemisi sageli, ei osta seda kunagi ise ja tarbivad ainet siis, kui seda seltskonnas pakutakse (Allaste 2005: 74). Kui 2003. aastal oli peaaegu iga päev sõpradega õhtuti pidudel ja baarides aega

veetvatest noortest uimasteid proovinud 38%, siis 2007. aastaks oli see tõusnud juba 48%-le (Paakspuu 2008:33).

Uimatite tarvitamisel võib olla väga mitmeid põhjuseid. Noored mehed ise on öelnud käesoleva töö autorile, et peavad normaalseks, kui peol tõmmatakse kanepit. Üheks põhjuseks on, et tuleb rahaliselt odavam tarvitada nii narkootilisi aineid kui alkoholi. Samuti on erinevate meelemürkide mõju palju pikem ja elamusterikkam kui alkoholiga. Kuigi meelelahutuslikud tarvitajad suudavad tavaliselt oma uimastitarvitamist kontrollida, ei ole ka nende puhul välistatud sõltuvus ja muutumine probleemseks tarvitajaks. Tavaliselt on meelelahutuslik uimastitarvitamine lühiajaline: paariaastase pidutsemise järel muutub suurem osa noori tavalisteks pereinimesteks ja töötavateks kodanikeks. (Allaste 2005:56)

Haridus

Noorukite õppeedukus ja koolist põhjuseta puudumine seostub tugevalt uimastitarbimisega. Uimastitarbimine oli oluliselt tõusnud halva õppeedukusega noorukite hulgas 1995. aastal 10%, 1999. aastal 29% ja 2003. aastal 46%. Samuti oli tõusnud uimastitarbimine ka hea õppeedukusega õpilaste hulgas 1995. aastal 2%, 1999. aastal 7% ja 2003. aastal 12% ning 2007. aastal juba 22%, küsitluses osalenud vastajatest. Need uuringu tulemused näitavad järjest suurenevat uimastitarbimist väga erinevate õppeedukusega noorte hulgas. (Allaste 2004:38) (Paakspuu 2008:35).

Autor järeldab, et peale põhikooli lõpetamist lähevad paljud noored õppima erinevatesse kutse- õppeasutustesse ning gümnaasiumidesse. Paljud head ja tunnustatud õppeasutused on suuremates linnades. Seal on oht ka sattuda kergemini uimastitega pahuksisse.

Emakeel

Kui 2003. aastal oli kooliõpilaste uimasti tarbimise levimus eesti poiste hulgas 18% ja venekeelsete õpilaste hulgas 38% (Allaste 2004:47), siis 2007. aastal võrreldes 2003. aastaga oli õpilaste legaalsete ja illegaalsete uimastite tarbimises toimunud märgatav muutus. Vene õppekeelega koolide poiste seas oli uimastitega katsetamine vähenenud 33%- le, seevastu eesti õppekeelega koolide poiste seas aga suurenenud 39%- le. Kõige populaarsem narkootikum üldhariduskoolides õpilaste seas oli 2007. aastal kanep. (Võõbus 2008:39-40)

Piirkondlik eripära

Narkootikumide tarvitamisel mängib suurt rolli ka piirkondlik eripära. Varasemate uuringute kohaselt oli illegaalseid uimasteid kõige rohkem proovitud 2007. aastal. Uuringute tulemusena oli kõige enam illegaalseid uimasteid proovinud õpilasi Tartumaal 41%, Harjumaal 39%, Järvamaal 36% ning Tallinnas ja Ida- Virumaal 35% uuringus osalenud õpilastest. Kõige enam suurenes uimasteid proovinud noorte arv nelja uuringu aastaga Tartumaal ja Järvamaal. Tartu ja Tallinn kui kaks Eesti suuremat linna olid tulemuste poolest üsna sarnased: illegaalsete narkootikumide proovimine on kahes suures linnas aasta-aastalt kasvanud. Kui Tartus oli varasemate uuringute tulemusel uimastitega katsetajaid poole võrra vähem kui Tallinnas (Tartus 11% ja Tallinnas 23%), siis praeguseks on kahe linna näitajad jõudnud võrdselt kõrgele tasemele (Tallinnas 35% ja Tartus 32%). Seega on Tartus uimastite tarbimine suurenenud kiiremas tempos kui pealinnas. Kõige enam oli 2007. aastal koolinoorte hulgas kanepi tarvitamine levinud Tartumaal, kus marihuaanat või hašišit proovis 37% õpilastest. Kõige vähem oli kanep levinud Lääne- Eestis, kus marihuaanat või hašišit proovis 20% õpilastest. (Võõbus 2008:38-39)

Teadlikkus narkootilistest ainetest

1999. aastal oli kõige suurem erinevus 1995. aasta uuringust just illegaalsete uimastite tundmise osas, mis puudutasid sünteetilisi uimasteid: LSD-d teadsid ligi poole võrra rohkem õpilasi, amfetamiini ja *ecstasy* tundmine oli kolmekordistunud. Kõige teadlikumad oldi jätkuvalt heroiinist, kokaiinist ja marihuaanast. 2003. aastaks suurenes õpilaste teadlikkus kõigist sünteetilistest ainetest veelgi, tuntumad neist olid *ecstasy* ja amfetamiin, millest kuulnute osakaal ulatus juba ligi 90%-ni küsitletutest. 2003. aastal uuriti ka Eestis levima hakanud sünteetilist uimastit GHB-d ja looduslikku hallutsinogeeni ehk „maagiliste seente“ tundmist. Esimest oli kuulnud ligi viiendik ja teist ligi kolmandik vastajatest. (Allaste 2004:21). 2007. aastal said õpilased usaldusväärset informatsiooni uimastite kohta koolis terviseõpetuse tunnis, sõpradelt ja internetist (Kaha 2008:44).

Narkootikumide kättesaadavus

Eesti illegaalsel narkoturul on levinud kõik maailma peamised narkootilised ained (Heldna 2004:26). 2007. aastal tõdes järjest rohkem noori, et suudaksid soovi korral narkootilisi aineid hankida. Samal aastal, 2007, arvas 34% õpilastest, et marihuaanat ja hašišit on võrdlemisi lihtne hankida (2003. aastal 23%, 1999. aastal 19%). Kergesti kättesaadavaks oli muutunud ka *ecstasy* ja rahustid. *Ecstasyt* pidas uuringu kohaselt kergesti

kättesaadavaks 26% (2003. aastal 19%, 1999. aastal 16%) õpilastest. Rahusteid pidas 2007. aastal lihtsalt kättesaadavaks 22% (2003. aastal 19%, 1999. aastal 9%) koolinoortest. Narkootiline aine amfetamiin oli kergesti kättesaadav 17% noorte arvates.

Politseiameti 2009. aastal läbiviidud uuringu kohaselt ilmnes, et kooli juures seisvaid diilereid või tasuta proovidoose meie narkomaailmas enam ei ole. Reegel on, et peab kedagi tundma, et narkootikume saada. Väiksema astme diileriks saadakse ka tihtipeale pooljuhuslikult, näiteks endal on ainet vaja, aga raha pole, siis lubatakse vahendajale, et müüakse suurem kogus maha ja saadakse ise ka selle eest ainet. (Borodin jt 2009:16)

Kui käesolev alapeatükk andis aimu narkoprobleemi ulatusest ja olemusest, siis järgmises tegeletakse sobiliku ennetusviisi leidmisega.

1.2. Narkoennetusmeetodid

„Ennetusööd tuleks teha n-ö. kahest otsast. Loobumata konkreetsete inimeste tasandil tehtavatest „misjonitööst“, peaks alustama tööd ohu tekke allikate väljaselgitamiseks ning kõrvaldamiseks, peaks sotsiaalsed ohud ja tingimused muutma inimliku olemise vääriliseks. Tuleb otsida võimalusi inimeste sotsiaalse ühiselu organisatsiooniliste aluste tugevdamiseks, ühiskonda sidustavate vaimsete ja materiaalsete struktuuride loomiseks ühiselu kõigil tasanditel, kõigis vormides ja ilmingutes“. (Raska 2005:46)

Narkomaania ennetamise aluseks on üksikisiku omavastutus, kasvatus terves perekonnas, kooliprogrammi raames antavad teadmised ja oskused, kooliväline vabaaja sisustamine huvitegevusega, kohaliku omavalitsuse piirangud uimastite levikuks, mitmekülgne objektiivne informatsioon, negatiivne avalik arvamus narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kuritarvitamise suhtes ja meedia abi selle kujundamisel, seaduslikud piirangud, sotsiaalsed mõjutusvahendid ja karistused. (Eik, Järveld 2005:27)

Rahvusvaheliselt on levinud preventsiiooni töö jaotamine kolmeks tasandiks: esmane, teisene ja kolmandane (Kiipus, Eik, Laane. E, Laane. K 2005:77).

Esmase preventsiiooni ennetustegevus kuulub Sotsiaalministeeriumi hallatava riikliku narkomaania ennetamise strateegia alla (Talu jt 2011:8). Esmatasandi preventsiioon on kõige üldisem, haarab kogu elanikkonda ja on suunatud neile, kes uimasteid ei tarvita (Heldna jt 2006:101). Esmases ennetustöös viiakse läbi empiirilisi uuringuid, et teada saada millistele sihtgruppidele on vaja erilist tähelepanu pöörata või koheselt sekkuda.

Sekkumiseks peetakse programmilisi tegevusi, mille elluviimine parandab laste ja perede tulemusi, nagu näiteks sotsiaalne ja emotsionaalne heaolu, füüsiline tervis, kuritegelik käitumine, depressioon jmt (Edovald 2011).

Nähes ohu allikaid, sotsiaalseid riskitegureid kitsalt isikuomadustes, jäetakse lahtiseks küsimus, missuguste tegurite või asjaolude toimetel need omadused kujunevad, kus on nende omaduste juured (Raska 2005:34).

2003. aastal kui Sirje Tohver (23.05.2003) artiklis Õpetajate Leht usutles MTÜ Rahvakoolitus-ELU juhataja kiirabiartst Mare Liigerit, selgus, et uuringu kohaselt väitis ainult 34% küsitatud õpilastest, et nende koolis on tehtud narkomaaniaalast selgitustööd.

Seega on väga oluline koolis tehtav uimastiennetustegevus, kus selgitatakse narkootiliste ainete ohtlikkust. Ühest küljest võimaldab kool regulaarset ligipääsu õpilastele nende oluliste arenguaastate vältel, seejuures varases koolieas eelkõige neile, kelle puhul on kuritegeliku käitumise risk. Teisest küljest on koolis olemas pädev personal, kes aitab noorukil areneda täisväärtuslikuks kodanikuks. Samuti kuulub koolile reeglina kogukonna toetus noorte inimeste sotsialiseerimisel. (Edovald 2005:24)

Esmase ennetustöö üheks meetodiks on narkoprojektide läbiviimine erinevatele sihtrühmadele, milleks on narkootiliste ainete teadlikkust selgitavad loengud. Näiteks 2011. aastal moodustasid sõltuvusainete tarvitamise alased ennetusprojektid Politsei- ja Piirivalveametis 11% kõigist ennetusprojektidest. Loengute läbiviimisel on väga tähtis veenmisprotsess, mis on üks oluline osa kuulajate emotsionaalseks mõjutamiseks. Loengu läbiviija peab omama võimet kohandada oma kõne kuulajate ootustele, kasutades selleks sobivat sõnavara ja stiili. Ainult argumendi jõust veenmiseks ei piisa, kui kõneleja staatus on kuulajate silmis madal või kui ta esitus jätab kuulajad ükskõikseks ei ole esitaja usutav. Esineja, kui ta tahab olla hea, peab oma väiteid põhjendama, selleks, et kuuljad teda usuksid. (Kilkson 2011)

Hirmudel põhinev ennetustöö ähvardab sageli, et uimastiga katsetamine viib hävinguni – sotsiaalse allakäiguni, tervise halvenemisele või isegi surmani. Mõningatele emotsionaalsematest noortest mõjub selline jutt hoopis romantiliselt. Meelsasti nähakse end valiku ees – ma kas saan kuulsaks ja rikkaks või suren noorelt ületooi või aidsi. (Allaste 2005:56)

Selgitades noortele uimastipreventsioonis ja kahjude vähenemise programmides jagatavat realistlikumat ja elulähedasemat informatsiooni, muutes seeläbi info vastuvõetavamaks ja

nende kogemustega haakuvamaks, saaks tõsta kindlasti noorte teadlikkust uimastiteemadel. Loodetavasti teeksid noored sellest lähtuvalt enam oma tervisest ja teistest positiivsetest huvidest lähtuvaid otsuseid. (Allaste 2005:88)

Kui aga teabe jagamisega kaasnevalt ei parandata elukeskkonda ja noortele ei looda suuremaid võimalusi, on vähe tõenäoline, et uimastite tarvitamises suuri muutusi tuleb (Allaste 2005:88). Asjatundjate arvates on kõige rohkem puudu uutest suhtumistest ja uutest ideedest. Uue kontseptsiooni kõrval tuleks sisejulgeolekule anda rohkem raha ja aktiveerida inimesi. Viimase roll on seni olnud liiga tagasihoidlik. (Pettai 2005:73)

Preventsiooni arengu tänases faasis on õigem rääkida koostööst eri struktuuride ja institutsioonide vahel ja pidades silmas ühiskonnakorralduses juba toimunud, kuid veelgi enam ees ootavaid põhimõttelisi muutusi, võib eeldada, et paljud seni efektiivselt osutunud ja praktikas järeleproovitud preventiivmeetmed enam ei toimi või kaotavad oma efektiivsuse. Selleks tuleks aktiivselt otsida uusi lähenemisviise, leidis Raska juba 2002. aastal. (Raska 2002:172, 183) Narkoteadlikkuse õpetamise võimalus on viia läbi hästi ettevalmistatud ja edukaid ennetusprogramme. Autor järeldeb, et narkoalast ennetustööd tuleb noortega alustada väga varakult, pöörates suurt tähelepanu esmasele ennetustegevusele. Autor arvab, et kõik halb saab alguse kodust koos lastevanemate harjumuste ja õpetamisega. Tihti näitavad just vanemad oma lastele halba eeskujut, kuidas käituda erinevates olukordades. Väga tähtis on koolitada noori koos lastevanematega.

Siinkohal toob autor välja mõned edukad ennetusprogrammid, mis on läbiviidud mujal maailmas.

Mõjusad narkoennetusprogrammid maailmas

Lastevanematele mõeldud programmid on reeglina suunatud madala sotsiaalmajandusliku staatuse ja kõrge kuritegevuse tasemega piirkonna peredele. Sageli keskenduvad koolipõhised programmid käitumisprobleemidega ja agressiivsetele lastele, hõlmates laste sotsiaalsete oskuste arendamist koolikeskkonnas ning vanemate koolitust. Viimane on suunatud vanemliku kasvatuspraktika parandamisele, õpetades vanematele laste tunnustamist, mittekariistavat ja järjekindlat distsipliini, perekondlike kriisilukordadega toimetulekuks vajalikke tehnikaid jmt. Suuremal või vähemal määral ilmnisid positiivsed mõjud katserühmas osalejatele kõikide programmide puhul, mis hõlmasid nii vanemate kui laste koolipõhist treeningut. Need programmid on tõenäoliselt edukad suuresti tänu kõrgele kontseptuaalsele, meetodilisele ja teostamise kvaliteedile, kombineerides mitte

stigmatiseerivat laste treeningut koolikeskkonnas kvaliteetse vanemate koolitamisega. Seattle Social Development Projecti (J. D. Hawkins, Catalano et al. 1999; 1992) puhul tehti ka tasuvusanalüüs, mis osutus positiivseks (Aos et al. 1998; 2001). Kõnealune programm kuulub ka Colorado Ülikooli vägivalla uurimis- ja ennetuskeskuse hinnatud paljutöötavate programmide hulka (Mihalic et al. 2002), mille nimistus kannab programm uut nime SOAR (Skills, Opportunities and Recognition). (Edovald 2005:20)

Perekonna kasvatuslik mõju on kõige tugevam ja vahetum varases lapseas. Hiljem langeb suur osa tema ülesannetest teistele kasvatussüsteemi lülidele, see aga toob kaasa teatava konfliktsituatsiooni: kui varem, perekonnas, oli tegemist valdavalt mitteformaalset laadi suhtega, siis perekonnavälises suhtlemises kasvab suuresti formaalsete kontaktide osakaal. (Raska 1980:25)

Ka Eestis on koolitatud erinevate programmide abil lastevanemaid, kuid viimaste osavõtt on olnud suhteliselt väike.

Multisüsteemne teraapia (MST) on üha laiemalt kasutatav intensiivne pere- ja kogukonnapõhine kohtlemine, mis on mõeldud teismelistele käitumishäiretega noorukitele, kelle puhul on oht, et nad eraldatakse perest ja paigutatakse mõnda institutsiooni, näiteks erikooli või raviasutusse. MST-d on rakendatud paljudele noorukitele, kellel on ilmnenud olulisi kliinilisi probleeme, sealhulgas krooniliste ja vägivaldsete, narkootikumide tarvitavate alaealiste õigusrikkujate, teismeliste seksuaalkurjategijate, psüühilises kriisis olevate ja väärkohtlevatest perekondadest pärit noorukite puhul (Henggeler & Lee 2003). Uurimistulemused (Borduin et al. 1995; Edwards et al. 2001; Henggeler et al. 2002; Henggeler et al. 1997; Henggeler, Melton & Smith 1992; Henggeler et al. 1996) on näidanud, et võrreldes kontrollrühmaga ilmnemiseid MST-d saanud noorukitel järgmised muutused: märgatavalt paranesid peresuhted ja perekonna funktsioneerimine; alaealistel õigusrikkujatel vähenes uimastitarvitamine; vägivaldsete ja krooniliste alaealiste õigusrikkujate puhul vähenes pikema perioodi vältel korduvvahistamiste arv 25–70%; 47–64% vähenes raviasutusse ja erikooli paigutamine. MST tasuvusanalüüsid on näidanud äärmiselt positiivseid tulemusi (Aos et al. 1998; 2001).

Üks laialdaselt kasutatavaid mentorlusprogramme, mis kuulub ka Colorado Ülikooli vägivalla uurimis- ja ennetuskeskuse mõjusate mudelprogrammide hulka, on Big Brothers Big Sisters of America (Eestis tuntud kui „Vanem vend, vanem õde“). Ligi sada aastat rakendatud programm on suunatud peaaesjalikult üksikvanemaga perest pärit 6–18aastastele

lastele, tuginedes vabatahtlikele, kes kujundavad laste ja noortega vahetu ja regulaarse suhte. Katserühma lastel on 18-kuulise uurimisperioodi vältel ilmnunud kontrollrühmaga võrreldes järgmised tulemused: vähem tehti algust alkoholi- ja uimastikasutamisega, vähenes füüsiline agressiivsus, paranesid koolikäitumine, hoiakud ja õpiedukus ning suhted nii vanemate või hooldajatega kui ka eakaaslastega (McGill, Mihalic & Grotmeter 1998). Programmile on tehtud ka tasuvusanalüüs, mille tulemused olid positiivsed (Aos et al. 1998; 2001). (Edovald 2005:31)

Igasugune programm peab olema konkreetne, sidustatud selle paikkonna või (sotsiaalse) keskkonna jaoks iseloomulike karakteristikutega, kus programmilisi ülesandeid lahendama hakatakse. Järelikult on raske kui mitte võimatu anda mingit universaalset kriminaalpreventsiooni programmi mudelit, mida saaks vahetult rakendada olgu linnas või maal, riigis tervikuna või mingis regioonis. (Raska 2002:174)

Eestis ei ole väga rakendatud teraapiaprogramme, sest arvatavasti on sellised programmid väga kallid. Edukatest rahvusvahelistest programmidest nähtub, et esmatasandi toimingutes on üks oodatavamaid tulemusi erinevate narkoprobleemide selgitamine noortele suhtlustasandil. Üks võimalus on selgitada loengute läbiviimise teel keelatud ainete ohtlikkust ja mõjusid. Ka Eestis läbiviidud varasematest uuringutest nähtub, et koolides on narkomaaniaalast selgitustööd tehtud liiga vähe. Seda on öelnud õpilased ka ise, et nad ei tea väga palju narkootikumide mõjudest ja tagajärgedest. Autor järeldab, et kindlasti on vaja noortele selgitada ka narkootikumide tarvitamise tagajärgi, mis ongi võikad ja hirmutavad. Noortele tuleb näidata inimesi, kes on sattunud narkootiliste ainetele pahuksisse. Näidata inimesi enda ühiskonnast, tuua näiteid, mis narkootikum inimesega teeb. Autor leiab ka, et sellise ennetustöö läbiviijaks võiks olla politsei kui organisatsioon, kellel on n.ö elu pahupoolega väga tihe ja vahetu igapäevane kontakt. Samuti võib vormis politseiametniku jutt noorele olla usutavam, kui kooliõpetaja või noorsootöötaja narkoloeng. Kuivõrd ajateenijate hinnangud seda kinnitavad, selgub empiirilises uurimuses.

Lisaks esmasele on teisene ja kolmandane preventioon, mis tegelevad vastavalt riskirühmade ja sõltlastega. Autor seda oma töös ei käsitle.

2. EMPIIRILINE UURIMUS

Läbiviidud empiiriline uurimus toetub Kuperjanovi jalaväepataljonis läbiviidud küsitlusele, mille eesmärgiks oli selgitada noorte meeste kokkupuuteid narkootikumidega ja preventsiiooni võimalusi läbi ohtudest teadlikkuse suurendamise kaitseväes. Küsitlusele eelnes autori poolt 2010. aastal algatatud projekti „Tean ja oskan teha valikuid“ raames läbiviidud narkoalane koolitus. Koolitus toimus viiel korral – 19. ja 22. septembril, 25. ja 26. oktoobril ning 09. novembril, kus osales kokku 635 ajateenijat, kellele oli narkokoolitus kohustuslik. Küsimustikule vastamine oli ajateenijatele vabatahtlik.

2.1. Küsimustiku ja narkoennetusloengu ettevalmistamine

Käesolevas uurimustöös analüüsitavaid andmeid koguti ankeetküsitlusega Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijatelt peale uimastite alase koolituse läbiviimist.

Küsimusi oli ankeedis kaksteist, mille võib tinglikult jagada kolmeks osaks: (1) vastaja tausta info; (2) vastaja narkootikumidega kokkupuuted enne kaitsevärke tulekut; (3) küsimused koolituse kohta.

Küsimustega 1 – 4 saadakse ülevaade vastajate vanusest, haridusest, emakeelest ja sellest, millisest maakonnast noor kaitsevärke tuli.

Küsimustega 5 – 10 saadakse ülevaade noorte meeste kokkupuudetest narkootiliste ainetega enne ajateenistusse tulekut. Nendele küsimustele vastavad vaid narkootilisi aineid tarvitanud ajateenijad. Analüüsitakse järgmisi küsimusi: milliseid narkootilisi aineid noor on tarvitanud oma elu jooksul, kui vanalt alustas keelatud ainete proovimist, kui sagedasti tarvitas narkootilisi aineid enne kaitsevärke tulekut, kust hankis ja miks tarvitas narkootilisi aineid.

11 – 12 küsimuses uuritakse noorte arvamust narkopreventsiiooni vajalikkuse kohta kaitseväes. Vastusest küsimusele 11 selgub noorte hinnang, kas kaitseväes peaks läbi viima keelatud ainete alaseid koolitusi või tehakse seda väljaspool kaitseväge piisavalt ning

narkootikumid pole noortele probleemiks. 12. küsimusele vastajad annavad hinnangu kuulatud narkoloengule ja selle ettekandjale ning kommenteerivad, kas said loengust vajalikku teavet või mitte.

Uurimuse järgnevas analüüsis vaatleb autor vastuseid kolme peamise tunnuse lõikes – vastaja vanuse, emakeele ja haridustaseme järgi. Käesolevas uuringus võrreldakse narkootiliste ainete vanuselist, emakeele ja haridustaseme osakaalu tarvitanute ja mittetarvitanute vahel, et saada ülevaade, millise vanusega noored on tänapäeval narkootiliste ainete tarvitamise probleemseim sihtrühm. See on oluline teave selleks, et suunata narkoennetust seda enim vajavale vanuserühmale.

Loengute läbiviimisel on autor lähtunud põhimõttest analüüsida narkootikumide tarvitamisega seonduvaid probleeme võimalikult mitmetahuliselt. Koolitusprogramm käsitleb narkoprobleeme erinevates ühiskonna segmentides nagu tervishoid, kogukond, haridus, sõpruskond jne. Koolituse sihtgrupiks on sõjaväekohustuslikud noored mehed. Koolitusprogrammi materjalina, loengu läbiviimisel kasutas autor PowerPoint esitlust, kus vaadeldi järgmisi teemasid:

1. Narkootikumide tutvustus — käesoleva töö autor näitab realselt enamlevinuid aineid, mida noored tarvitavad. Autor on ise ka narkokoerajuht ja põhilised narkootilised ained, mida noored tarvitavad, on koera õpetamiseks näidistena olemas. Narkootilisi aineid kasutas autor ka loengute läbiviimisel noortele esitlemiseks. Autori arvates on oluline narkoennetusloengutes näidata reaalseid keelatud aineid, sest noored ei tea, mida nad manustavad. Kui noore inimese käest küsida, mida oled tarvitanud, vastatakse enamasti, et kanepit. Vastuseks küsimusele, milline see välja näeb, kuidas sa selle ära tunned, on pahatihti vaikus, kuna noored ei tea, milline üks või teine narkootiline aine tegelikult välja näeb. Loomulikult nad ei peagi teadma, sest tavainimestel pole ju reaalseid laboris kontrollitud aineid käes. Kui tarvitajad ei tea, mida nad endale organismi manustavad, siis võib olla see mitmeid kordi ohtlikum kui puhas aine. Loengus selgitatakse erinevate meelemürkide tarbimise ohtlikkust ja seda, kuidas käitub inimene, kes on tarvitanud erinevaid narkootikume. Milliseks muutub inimene, kes on tarvitanud näiteks kanepit, amfetamiini, kokaiini jne. Samuti, kuidas ja miks vaadeldakse narkokahtlusega isiku pupille, inimese reaktsioone jne. Samuti selgitatakse erinevate ainete tarvitamise tunnuseid (vaata lisa 2).

2. Narkojoobe tuvastamine — loengus tutvustatakse noortele, kuidas visuaalsel teel tunda ära isikuid, kes on tarvitanud erinevaid narkootilisi aineid. Väga oluline on teada, kuidas peaks käituma, kui kohtud inimesega, kes on tarvitanud narkootilist ainet, et ei seaks ohtu iseennast ega ka oma lähedasi. Loengus tutvustatakse, milliseid narkootikumide kiirteste kasutab politsei. Milleks võetakse kahtlusaluselt uriinitest ja kuidas aru saada, kas inimene on narkootilist ainet tarvitanud või mitte (vaata lisa 2).

3. Narkootikumide tarbimise põhjused — selles peatükis pöörab autor erilise tähelepanu noorte suunamisele, et nad ei tarvitaks ega prooviks erinevaid narkootikume. Noortele selgitatakse, et konfliktsituatsioonist välja tulemiseks on ka muid võimalusi, kui tarvitada meelemürke. Diskussiooni vormis pakuvad kuulajad ise välja lahendusi, kuidas üle saada depressioonist, stressist, vihast jne. Samuti, kuidas tõsta madalat enesehinnangut ja sisemist ebakindlust. Arutatakse, millal ja millisel viisil öelda „ei“, kui sõber pakub seltskonnas narkootilist ainet. Loengus lükatakse ümber mõned linnalegendid, mida noored peavad enamasti loomulikuks ja süütuks (vaata lisa 2).

4. Tarbimise tagajärjed — siin räägib käesoleva töö autor loengus eelkõige tervisekahjustustest. Füüsilistest ja psüühilistest kahjustustest ning narkomaani sotsiaalsest olukorrast, kui tarvitada narkootilisi aineid (vaata lisa 2). Autor räägib noortele, mida võib kaasa tuua noorusaja rumalus, narkootiliste ainete tarvitamine hilisemas elus.

5. Kuhu pöörduda — kuhu on võimalik pöörduda, kui oled aine tarvitaja või kui tead, kes tarvitab, müüb või ostab. Miks on see vajalik noorele inimesele? (vaata lisa 2).

6. Karistused — autor räägib õiguslikust regulatsioonist, mis juhtub narkootilise aine tarvitajaga, müüjaga, kasvatamisega jne. Enamasti karistatakse noort tarvitajat väärteo korras rahatrahviga.

Eestis on keelatud ja karistatav nii narkootikumide omamine, vahendamine, edasiandmine kui ka ilma arsti vastava ettekirjutuseta tarvitamine. Seega tuleb meeles pidada, et narkomaan ei ole mitte lihtsalt haige isik vaid haige õigusrikkuja. (Heldna 2004: 33)

7. Internetilehed — esitluse lõpus toob autor välja mõned internetilehed, kus noor inimene saab hiljem iseseisvalt uurida keelatud mõnuainete ohtlikkusest.

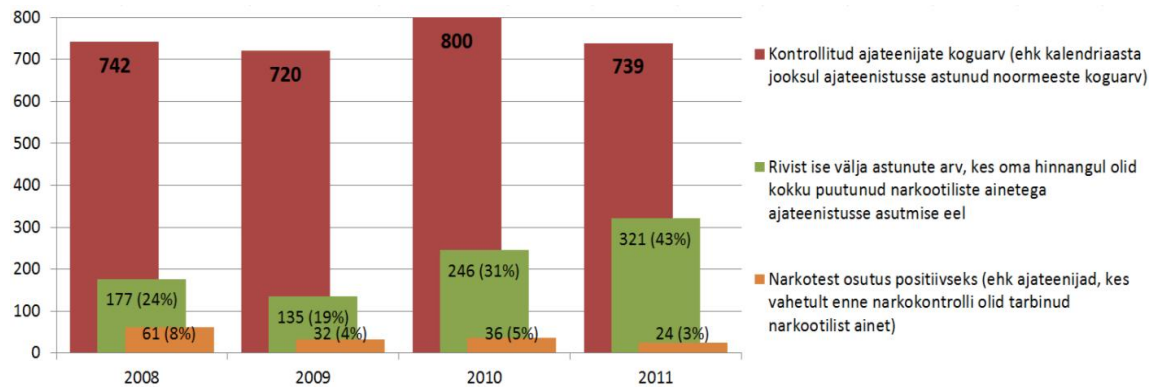
Loengu lõpus näitab autor narkosõltlasest lühifilmi, mis on tehtud Ida-Virumaal narkopolitseiametnike poolt.

2.2. Valimi kirjeldus ja küsitluse läbiviimine

Käesoleva uurimustöö sihtgrupiks on valitud noored terved eesti mehed, kes on tulnud aega teenima Kuperjanovi jalaväepataljoni. Ilmselt on kaitsevägi üheks olulisemaks kohaks, kus riiklikul tasandil on võimalik mõjutada noorte meeste suhtumist uimastite tarbimisse. Kaitsevägi on ainuke koht, kus riik saab kokku sellises koguses noori mehi, keda on veel võib-olla võimalik mõjutada hoiduma uimastite tarvitamisest. Lisaks sellele tekitab narkootikumide tarbimine kaitseväes uusi ja raskeid prognoositavaid riske. Riske võib jaotada alljärgnevalt. Esiteks viiakse kaitseväes läbi väga palju erinevaid harjutusi relvadega (harjutused lasketiirus, metsalaagrid, linna lahingud jne). Kui inimene on tarvitanud erinevaid meelemürke ja on harjutuste ajal narkootiliste ainete mõju all, ei ole ta kindlasti adekvaatne ümbritseva suhtes. Selliste riskide vähendamiseks on uurimustöö autor oma töökohustuste raames viinud läbi 2004. aastast koostöös teiste riiklike struktuuridega Kuperjanovi jalaväepataljonis narkokontrolle aega teenima tulevatele ajateenijatele. Seda tehti kõikide uute ajateenistusse tulevate noormeeste seas ning samuti ajateenistujatele, kes naasevad puhkuselt. Teiseks toimub ka ajateenijate pisteline narkootiliste ainete tarbimise tuvastamise kontroll vastavalt vajadusele. Uute ajateenijate puhul alustatakse narkootiliste ainete kontrolli tavapäraselt rivistusega, kus palutakse kõigepealt välja astuda isikutel, kes on tarvitanud, omavad, on viibinud seltskonnas, kus tarvitati keelatud aineid või on kokku puutunud mingil muul moel narkootikumidega. Seejärel küsitletakse rivist välja astunud ajateenijaid, millisel moel nad on narkootiliste ainetega kokku puutunud. Vajadusel tuvastatakse narkootilise aine tarvitamine erinevate narkootikumide kiirtestide abil. Tegevuse eesmärk on tuvastada kontrolli käigus narkootilisi aineid tarvitanud ja omavad noored mehed. Samuti selgitatakse välja noored, kes olid enne ajateenistusse tulekut viibinud seltskonnas, kus tarvitati narkootilisi aineid. Narkokontrolleks kasutati teenistuskoeri. Kontrolli tulemuste põhjal võib järeldada, et enne ajateenistust narkootiliste ainetega kokkupuutunud noorte arv aastate lõikes võrrelduna suureneb.

2011. aastal tuli Kuperjanovi jalaväepataljoni aega teenima 739 tervet noort meest. 2011. aastal astus narkokontrolli esimeses etapis rivist välja 321 kutsealust (vaata joonis 1), see moodustab ajateenistust alustavate kutsealuste koguarvust ligi poole ehk 43%. Võrreldes eelnevate aastatega oli selliste ajateenijate osakaal 2011. aastal oluliselt suurem kui varem (vastavalt 2010. aastal 31%, 2009. aastal 19%, 2008. aastal 24%). Seega võib järeldada, et

ajateenistusse tulevate noorte meeste kokkupuude narkootikumidega on Kuperjanovi jalaväepataljoni näitel iga aastaga süvenenud. Ka töö hüpoteesiks on väide, et paljud ajateenistujad omavad kokkupuudet narkootikumidega – selle kokkupuute ulatust töös edaspidi uuritaksegi. Töös analüüsitavad andmed on autor kogunud oma ametialases tegevuses Kuperjanovi jalaväepataljonis läbiviidud narkokontrollide käigus.

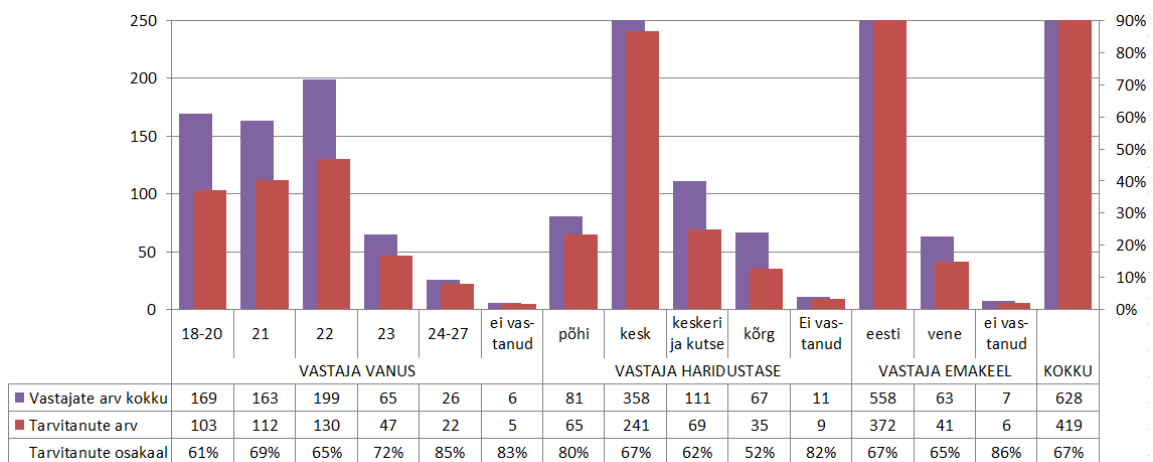
Joonis 1. Kuperjanovi jalaväepataljonis ajateenijate narkokontrolli tulemused 2008-2011, andmed on kogunud autor

2011. aastal tuli Kuperjanovi pataljoni aega teenima juuli- ja oktoobrikuus 739 meest (s.o üldkogum antud ajaperioodil), nendest osales viies narkoloengus kokku 635 ajateenijat, kellest vastas küsimustikule 628. Loengus osalemine oli ajateenijatele kohustuslik, küsimustikule vastamine vabatahtlik. Seega moodustasid küsimustikule vastanud ajateenijad valimi, mis on 85% üldkogumist ehk Kuperjanovi ajateenijatest vaadeldaval ajaperioodil. Ligi 99% koolitusel osalenutest täitis ankeedi. Seega, kuigi küsitlust viis läbi politseiametnik, näitab vabatahtlike vastajate nii suur määr tulemuste esinduslikkust ja usaldusväarsust.

Kaitsevähke tulevad noored mehed 18–27 aasta vanuselt, enamasti peale kooli lõpetamist. Uurimuses vaadeldakse noorte meeste haridustaset ja analüüsitakse vastuseid keelatud ainete tarvitamise ja mittetarvitamise gruppides. Uuritakse, kas haridus mängib mingit rolli uimastite tarvitamisel. Analüüsimisel vaadeldakse noormeeste vastuseid emakeele lõikes ja tehakse järeldusi eesti ning vene emakeelega noorte uimastite tarvitamise erisuste ja sarnasuste osas.

Alljärgnev analüüs tugineb küsitluses osalenud 628 18–27 aasta vanuses ajateenijate vastustel, nendest oli narkootilist ainet proovinud/tarvitanud 67% (419 vastajat) (vaata joonis 2).

Vanuseti moodustasid valimist põhiosa, 58%, 21- ja 22aastased noormehed (vastajate arv vastavalt 163 ja 130, vaata joonist 2), nendest oli narkootilisi aineid tarvitanud kaks kolmandikku, vastavalt 69% (112) ja 65% (130) noort. Väga kõrge narkootikumide tarvitamise osakaal oli ka 23aastaste vastajate seas, 65 küsimustikule vastanud ajateenijast 72% (47 vastajat) olid tarvitanud keelatud aineid. Ühtse grupina analüüsitakse 18–20 ja 24–27 aasta vanuseid ajateenijad, sest selles vanuses noormeeste arv ajateenistujate seas on võrdlemisi väike, seetõttu on nende osatähtsus ka küsitluses tagasihoidlik. Enamasti teenib kaitseväes aega 21–23 aasta vanused noormehed. 18–20 aasta vanuseid noormehi, kes vastasid küsimustikule, oli 169, nendest oli tarvitanud mingisugust narkootilist ainet 61% (103 vastajat) ja 24–27aasta vanustest vastajatest 26 ning nendest oli tarvitanud 85% (22 vastajat) (vaata joonis 2).

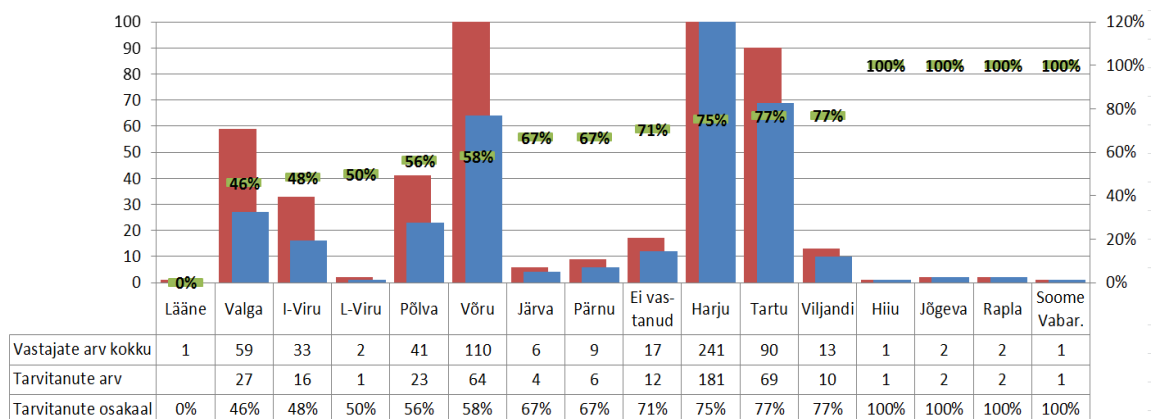
Joonis 2. Valimi jaotus vastajate vanuse, haridustaseme ja emakeele lõikes

Haridustasemelt oli küsitlusel kõige enam keskharidusega noori mehi – 57% (358 vastajat), nendest 67% (241 vastajat) olid tarvitanud narkootilist ainet. Põhiharidusega noori oli 13% (81), narkootilist ainet oli neist tarvitanud 65 ehk koguni 80%. Seega oli põhiharidusega noorte hulgas väga kõrge narkootilise aine tarvitajate osakaal. Mõnevõrra väiksem tarvitamiste osakaal oli kesk- ja kutseharidusega noorte seas – 62% (69 vastajat) ja

kõrgharidusega noorte seas – 52% (35 vastajat) (vaata joonist 2). Küsitluse kohaselt on narkootilisi aineid tarvitanud kõige enam põhiharidusega noored.

Uurimuses osalenutest 558 noore mehe emakeeleks oli eesti ja 63 emakeeleks oli vene keel. Eesti emakeelega narkootiliste ainete tarvitanute osakaal vastanute hulgas oli 67% (372 vastanut) ja vene emakeelega 65% (41 vastanut) (vaata joonis 2). Seega olulist erinevust narkootilisi aineid tarvitanud eesti noormeeste ja vene noormeeste vahel ei olnud (2%).

Kuperjanovi jalaväepataljoni on kõige rohkem tulnud ajateenijaid vastajate põhjal Valga, Ida-Viru, Põlva, Võru, Harju, Tartu maakonnast (vaata joonist 3). Küsitluse vastajatest nähtub, et suurlinnades nagu Tartus ja Tallinnas on väga suur narkootikumide tarvitajate osakaal vastavalt 77% ja 75%, seega võib oletada, et eelnimetatud maakondades on suurlinnad ja sellepärast on narkootikumidega kokkupuutuvaid noori Tartus ja Tallinnas rohkem kui teistes maakondades. Eelnevate uuringute kohaselt, mida on kirjeldatud käesoleva töö 1.1 peatükis, kus nähtub, et 2007. aastal läbi viidud uuringu põhjal oli uimasti katsetajaid Tallinnas 35% ja Tartus 32%. Autor teeb järelduse, et suurlinnades on keelatud ainete kättesaadavus kindlasti kergem kui väiksemates linnades. Suur narkootilise ainete tarvitamise osakaal on küsitluse kohaselt ka Valga, Ida- Viru ja Võru ning Põlva maakonna vastajate seas vastavalt 46%, 48%, 58%, 56% (vaata joonis 3).

Joonis 3. Küsitletud noormeeste kokkupuude narkootikumidega päritolumaakonna järgi

Andmetöötlusel *excelis* (jooniste kujundamisel) abistas autorit Tartu Ülikooli majandusteaduskonna doktorant, Haridus- ja Teadusministeeriumi analüütik Kristi Ploom. Sisulise analüüsi ja tõlgenduse viis autor läbi iseseisvalt.

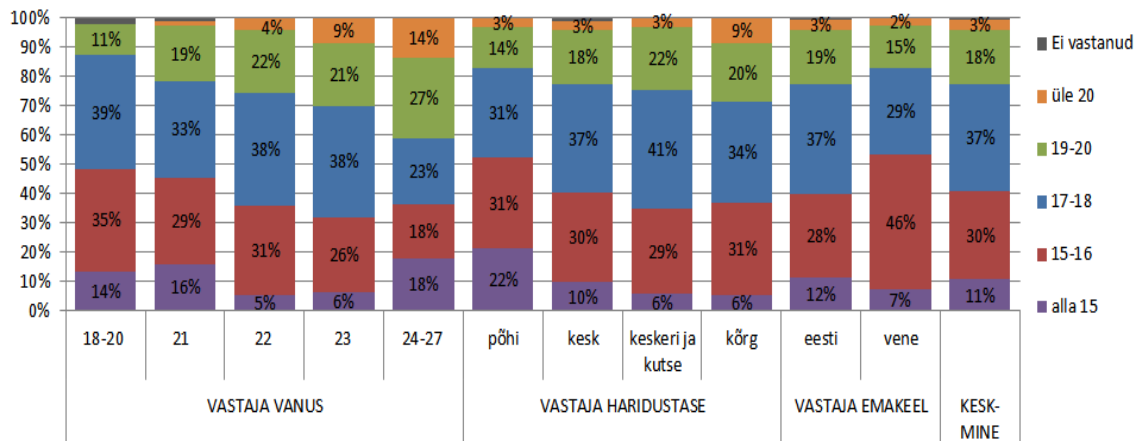
2.3. Küsitluse tulemuste analüüs

Valdavalt alustatakse narkootiliste ainete proovimist 15-18aastaselt. Väga noorelt, alla 15 eluaasta on alustanud kümnendik (11%) noortest ajateenijatest. Kolm korda rohkem on noori, kes alustavad 15–16 ja 17–18 aasta vanusena, vastavalt 30% ja 37%. Vanemas eas, 19–20 aasta vanuselt on narkootiliste ainete esmakordseid proovijaid märksa vähem, 18%. Üle 20 aasta vanuselt proovitakse esimest narkootilist ainet väga harva (3%) (vaata joonis 4).

Küsitluse tulemustest nähtub, et nooremate (alla 21aastaste) seas on väga varakult alustajaid (alla 15aastaseid) oluliselt enam kui vanemate seas. Enam kui pooled (55%) 18–20aastastest olid narkootikumide proovinud juba 15–16aastaselt. 22- ja 23aastaste seas on nii varakult alustanute osakaal märksa väiksem (vastavalt 36% ja 32%). 2003. aastal läbiviidud uuringute kohaselt oli illegaalsete ainete proovimine noorte seas väga ulatuslik, sellepärast on ehk ka käesoleva küsitluse kohaselt 24–27aastaste noorte narkootikumide alustanute osakaal väga kõrge. Seega võib analüüsitud andmete põhjal järeldada, et narkootikumide hakatakse tarvitama üha nooremas vanuses ning oleme taas jõudmas madalseisu, mis on võrreldav 2003. aastaga, kui narkootikumide tarvitamine levis noorte seas väga ulatuslikult.

Põhiharidusega noorte seas on küsitluse põhjal väga noorelt (alla 15 aasta vanuselt) narkootikumide alustanute osakaal 22%, see on enam kui kaks korda kõrgem, kui keskharidusega noorte seas (10%) ning ligi neli korda kõrgem kui kesk-eri ja kutse- ning kõrgharidusega noorte seas (6%). Sellega seonduvalt võib väita, et põhikooli haridusega noor on ka täisealiseks saanuna ühiskonnas riskigrupp.

Küsitluse tulemustest nähtub, et väga noorelt (alla 15aasta) narkootiliste ainete tarvitamisega alustavaid eesti noori on ligi kaks korda rohkem (12%) kui vene noori (7%). 46% vene noortest proovib esimest narkootilist ainet enamasti 15–16aastaselt. 15–16 aasta vanusena on aga mingit narkootilist ainet tarbinud vene noorte osakaal märksa suurem, kui eesti noorte osakaal, vastavalt 40% eesti noortest ja 53% vene noortest (vaata joonis 4).

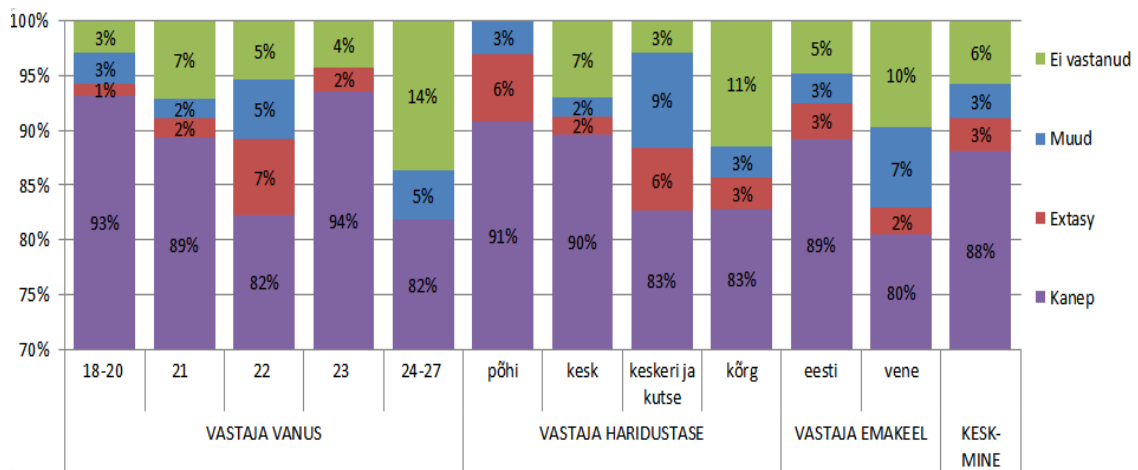

Joonis 4. "Kui vanalt proovisid narkootilist ainet esimest korda?", narkootikumede tarvitatud

Küsitluse kohaselt on kõige populaarsemaks narkootiliseks aineks kanep, mida noored esimesena proovivad. Kanepiga tarvitamisega alustavad 88% vastajatest. *Ecstasy* ja muude (amfetamiin, kokaiin) narkootiliste ainete alustatakse väga vähe (3%) (vaata joonist 5).

Narkootilise aine tarvitajatest on küsitluse kohaselt kanepiga alustanud 18–20 ja 23aastastest noortest vastavalt 93% ja 94%. Väga kõrgeks võib küsitluse põhjal pidada ka 21aastaste kanepi- toodete esmaproovijad (89%). Eelnevate uuringute kohaselt 2007. aastal oli kanepitoodetega alustanud õpilasi 30%, mis on kirjeldatud käesoleva töö 1.1 peatükis. Käesoleva küsitluse kohaselt on kõige enam proovinud *ecstasy*’t 22 aasta vanused noored (7%). Teiste narkootiliste ainete (amfetamiin, kokaiin) osatähtsus esimesena tarvitatud narkootiliste ainete seas jääb küsitluse tulemuste põhjal tagasihoidlikuks, keskmiselt on nende osakaal vastustes 3%. Autor järeldab, et narkootiline aine kanep, on täna väga kergesti kättesaadav.

Küsitluse tulemuste kohaselt on eesti noorte seas kanepitoodete esmase proovimise osalus mõne võrra suurem 89%, kui vene noorte seas 80% (vaata joonist 5).

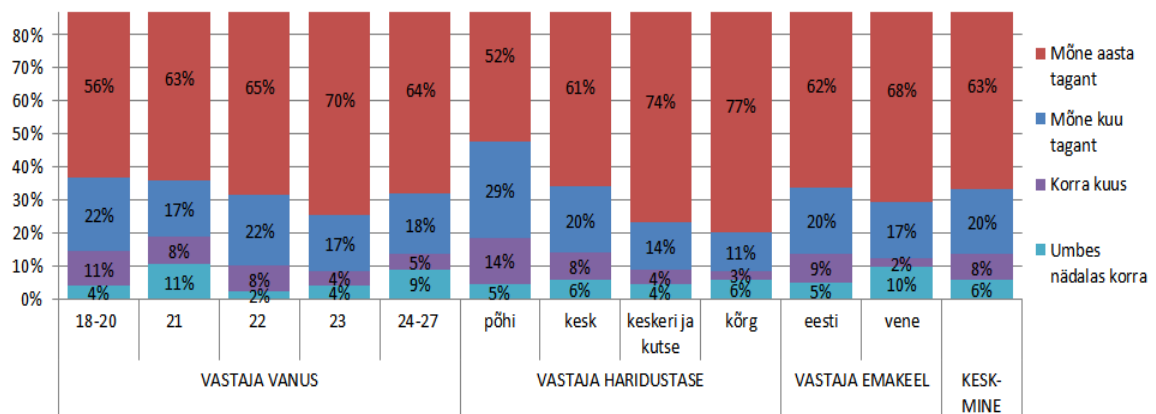
Joonis 5. „Millist narkootilist ainet oled tarvitanud?“, narkootikumide tarvitatud

Küsitluse kohaselt on noortest meestest 34% regulaarseid narkootilise aine tarvitajaid, kes tarvitavad nädalas korra (6%), korra kuus (8%) ja mõne kuu tagant (20%), sellest autor järeldab, et narkootiliste ainete levimus on väga suur (vaata joonis 6).

Enne kaitsevække tulekut tarvitasid regulaarselt nädalas korra narkootilisi aineid 11% 21aastastest küsitatud noormeestest, mis on võrreldes 18–20, 22- ja 23-aastaste vanuste noormeestega neli korda enam (vastavalt 4%, 2%, 4%). Käesoleva küsitluse vastustest nähtub, et 21aastane noor mees on vaadeldavas vanusegrupis kõige sagedasem narkootiliste ainete tarvitaja. Seda võib seletada ka sellega, et uuringus osalennud 21 aasta vanused vastajad olid 2003. aastal teismelised, kus nad proovisid esimest korda narkootilist ainet ning võisidki jääda neid tarvitama. Varasemate uuringute kohaselt oli 2003. aastal väga kõrge narkootiliste ainete tarvitamine noorte seas.

Kõrgharidusega regulaarseid narkootiliste ainete tarvitajaid oli küsitluse põhjal poole vähem (9%) kui põhiharidusega tarvitajaid (19%). Samas keskeri- ja kutseharidusega regulaarseid tarvitajaid oli 8% ja keskharidusega 14%. Autor järeldab, et hariduse omandamine on tõstnud noorte meeste teadlikkust narkootiliste ainete kahjulikkusest ja ohtlikkusest.

Küsitluse vastajatest nähtub, et vene emakeelega noorte seas on väga sagedane narkootiliste ainete tarbimine (korra nädalas), mis on kaks korda enam levinud (10%) kui eesti emakeelega noorte seas (5%) (vaata joonis 6).

Joonis 6. "Kui sagedasti tarvitasid enne kaitsevække tulekut narkootikume?", narkootikume tarvitanud

2010. aastal läbiviidud Tervise Arengu Instituudi (TAI) koostöös Soome Tervise ja Heaolu Instituudi (THL) uuringus, oli Eesti täisealiste meeste hulgas tarvitanud narkootilist ainet kanepit oma elu jooksul üks kuni kolm korda 55% ja üle kuue korra 31% siis naised vastavalt 38% ja 9%. Uuringust nähtub, et narkootikumide tarbimine on terav probleem just meeste seas. Samuti on käesoleva küsitluses narkootikumidega kokku puutunud ligi 70% kaitsevække tulnud noormeestest, kellest omakorda kolmandik tarbivad narkootikume regulaarselt. Kuna nii noori ja suurel hulgal mehi ei ole võimalik peale ajateenistust kokku saada, on käesoleva töö autori arvates võimalus narkoennetust läbi viia just kaitsevæes. Ajateenistuse ajal on ka mõned noored sattunud käitumishäiretega haiglasse. Näiteks vääртеomenetluse käigus vestles autor Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijaga, kes oli sattunud arsti juurde seoses psüühiliste käitumishäiretega, mis avaldus ajateenistuse ajal – see on ilmikas näide sellest, kui sügavad ja süvenevad võivad olla narkootikumide tarbimisega seotud probleemid. Järgnevalt noormehe kirjeldus läbielatud tema enese sõnade läbi:

„Olin xxx Psühhiaatrikliinikus kolm nädalat, diagnoosiks pandi minule madala stressiga skisofreeniahäire. Enne ajateenistusse tulekut olin väga suur arvutimängur. Mängisin mitmeid öid ja päevi enne kui puhkasin. Mängimise ajal tõmbasin ka kanepit, et mõte oleks reaalsem. See kestis kuskil kaks aastat, nüüd kuulen mingisugusid hääli peas, mis tulevad ja lähevad. Arstid arvavad, et kui võtta ravimeid, võin saada terveks. Olen ise ka kindel, et 70% on haigus tingitud kanepi tarvitamisest“.

Käesoleva küsitluse põhjal hankisid vastajad keelatud aineid 61% oma sõpradelt, kolm korda vähem (22%) juhututtavatelt, kuus korda vähem hangiti diileritelt (10%) ja väga väike osa hangiti mujalt (5%) milleks oli põhiliselt internet (vaata joonis 7).

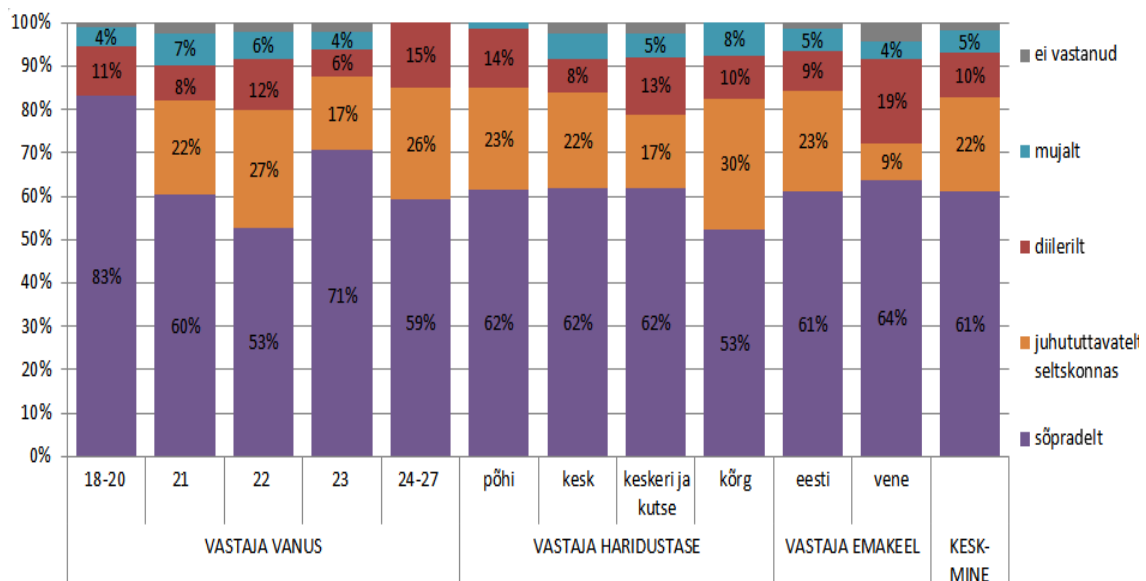
Narkootilist ainet saadakse käesoleva uurimuse kohaselt enamasti sõpradelt, mis on kinnitust leidnud ka eelnevatest uuringutest. Kõige enam 83% saavad käesoleva küsitluse põhjal 18–20 aasta vanused vastajad narkootilise aine tarvitajad meelemürke oma sõpradelt.

Autor järeldab, et sellises vanuses käivad noored väga tihti läbi oma eakaaslastega ning nad usaldavad üksteist, sest juhututtavatelt seltskonnas olles nad narkootilist ainet vastu ei võta.

22aastased noored muretsevad narkootilist ainet juhututtavalt seltskonnas olles rohkem, kui teised vanusegrupid, mis on äärmiselt ohtlik – on hulgaliselt näiteid tõsistest tervisekahjustustest ja ka surmajuhtumitest, mis on tingitud tarvitaja ebapiisavatest teadmistest, aine päritolust ja kvaliteedi osast. Küsitlusest tuleb välja, et sõbrad, kes tarvitavad erinevaid uimasteid, mõjutavad oma sõpru keelatud aineid tarvitama kõige enam. Üks vastajatest kirjeldab, miks ta tarvitab kanepit: „Sõbrad käisid pinda, proovi!“. Küsitluses saavad kõikidest vanusegruppide narkootikumede diilerilt 6–15% vastajatest. Mujalt saamise osakaal on üpriski väike 4–7%, näitena tõid vastajad siinkohal küsitluses välja reisimise Hollandi Kuningriiki, kus suitsetasid kanepitooteid. Põhjendati: „Sest seal on see lubatud“. Samuti hangiti ka internetist narkootilise aine tooteid.

Erineva haridustasemega noorte seas ei avaldunud küsitluses keelatud ainete hankimine olulist erinevust – sõpradelt hangiti 60%, juhututtavatelt 25%, diileritelt 10% ja mujalt 5%. Erandina on kõrgharidusega noored, kes hangivad 30% meelemürke juhututtavatelt seltskonnas olles (vaata joonis 7).

23% eesti keelt kõnelevatest noortest muretsevad narkootikumede juhututtavatelt seltskonnas olles ja diileritelt 9%, siis vene noortest 9% muretsevad seltskonnas juhututtavatelt ja 19% diileritelt. Autor järeldab, et vene emakeelega noortel on paremini teada inimesed, kes tegelevad narkootiliste ainete müügiga ja kelle käest on võimalik soovi korral narkootilist ainet osta (vaata joonis 7).

Joonis 7. "Kust hankisid narkootilist ainet?", narkootikume tarvitanud

70% küsitlusele vastanud noortest ajendas narkootilist ainet tarvitama uudishimu, viis korda vähem (15%) olid vastajad eelnevalt tarvitanud alkoholi, seitse korda vähem noori tarvitasid keelatud aineid muul põhjusel (8%) ja väga vähe (4%) tarvitasid narkootilisi aineid, sest ei tahtnud teistest erineda (vaata joonis 8).

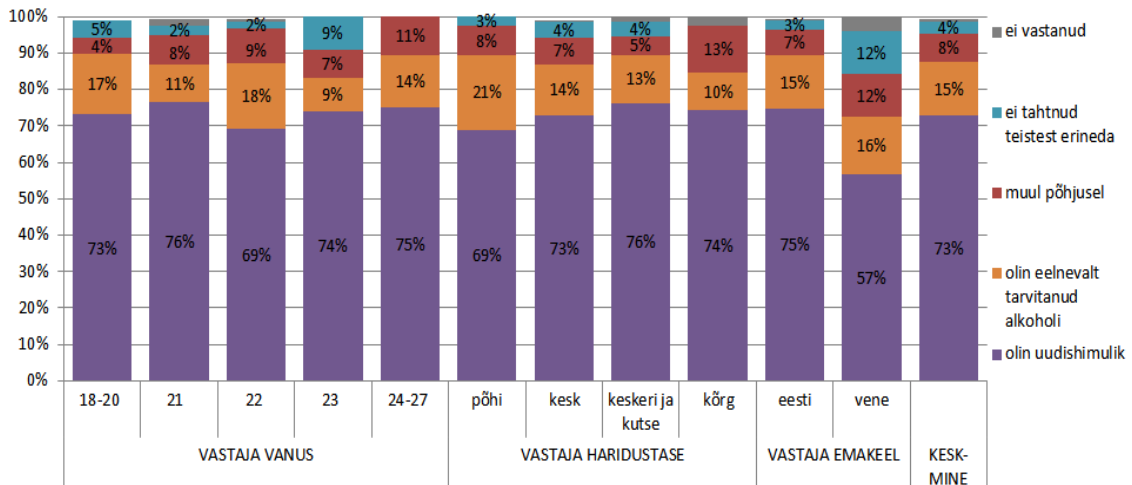
Olulisi erinevusi küsimuse vastusele „olin uudishimulik“ vanusegruppides ei ole. Kuid 20% 18–20 ja 22aastastest küsitletud noormeestest vastasid, et olid eelnevalt tarvitanud alkoholi ning seejärel tarbisid narkootilisi aineid. Küsimuse vastusele „ei tahtnud teistest erineda“, 24–27 aasta vanuste vastajate seas ei esinenud.

Haridustasemelt ajendas kõrgharidusega vastajaid narkootilist ainet tarvitama muul põhjusel 13%, siis keskeri- ja kutseharidusega kaks korda vähem 5%. Väga vähesed põhi-, kesk- ja keskeri-haridusega küsitlusele vastajad (4%) ei tahtnud teistest erineda. Kõrgharidusega noortest ei vastanud küsitlusele ükski, et tarvitasid keelatud ainet, sest tahtsid teistest erineda.

Olles eelnevalt tarvitanud alkoholi ja seejärel narkootilisi aineid haridustasemelt oli põhiharidusega vastajatest kaks korda rohkem (21%) kui kõrgharidusega vastajatest (10%). Oluline erinevus on siinkohal eesti ja vene keelt kõnelevate noorte seas: eesti emakeelega noored tarvitasid uimasteid uudishimust 75% ja vene emakeelega noored 57%. Väga kõrge

erinevus on „ei tahtnud teistest erineda“ osakaalus vene emakeelega noormeestest oli 12%, siis eesti emakeelega noortest ainult 3% (vaata joonist 8).

Küsitluse vastajad tõid mõned näited, miks nad tarvitavad narkootilist ainet: „Alkoholi joomine on liiga pikk protseduur“ ja „Kirjutan raamatut - oli vaja seisundit kirjeldada“ (vaata joonis 8).

Joonis 8. "Mis ajendas Sind narkootilist ainet tarvitama?", narkootikumide tarvitavad

Küsitlusele vastanud ajateenijad näitasid väga kõrget huvi kaitseväes läbiviidava narkoalase teavitustegevuse osas, seda nii narkootiliste ainete mittetarvitavate (93%) kui ka tarvitavate (87%) seas (vaata joonist 9). Eeltoodust võib järeldada, et noored peavad vajalikuks meelemürkide teadvustamise programmi sisseviimist ajateenistuse ajal.

Kõikide vanusegruppide puhul pidasid meelemürkide teadvustamisprogrammi sisseviimist kaitseväes vajalikuks mittetarvitavate seas üle 90% ja tarvitavate seas ligi 90% küsitlusele vastanutest. Küsitluse vastustest nähtub, et 21aastased noored mehed pidasid väga kõrgeks enam kui 90% narkoennetusprogrammi sisseviimist kaitseväes nii narkootikumide tarvitajate (88%) kui ka mittetarvitajate (94%) seas. Eelnevast analüüsis lähtuvalt olid 21aastased vastajad kõige sagedasemad narkootilise aine tarvitajad (vaata joonis 6).

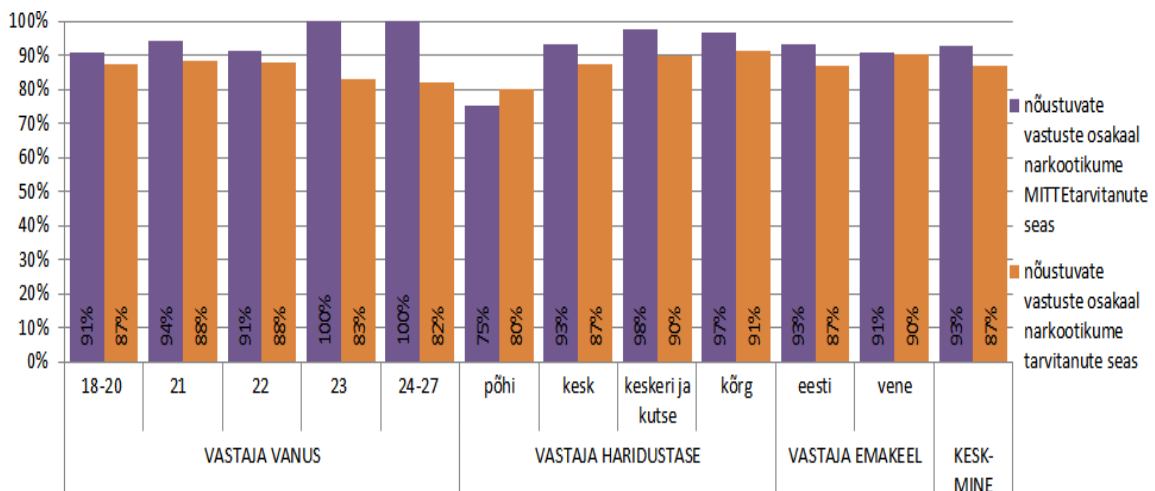
91 % kõrgharidust omavatest ajateenijatest, kes olid narkootilisi aineid tarvitavad, pidasid kaitseväes ennetusprogrammi vajalikuks, mittetarvitavad pidasid sellelaadset ennetustööd vajalikuks 97% ulatuses küsitlusele vastanutest. Erisus on mõnevõrra põhiharidusega

noorte osas, kus tarvitajad pidasid ennetusprogrammi vajalikuks 80% ja mittetarvitanud 75% küsitlusele vastajatest.

Küsitlusest nähtub, et nii eesti kui ka vene noored narkootilisi aineid tarvitanud (vastavalt 87%, 90%) ja mittetarvitanud (vastavalt 93%, 91%) peavad väga kõrgeks narkoennetusprogrammi sisseviimist kaitsevæes (vaata joonis 9).

Ajateenijal on väga suur oht viibida teenistuses narkootikume tarvitanud kaaslasega, mis on autori arvates äärmiselt ohtlik.

Näitena võib autor siinkohal välja tuua ajateenija, kes tuli ajateenistusse ja sattus kohe politsei vaatevälja narkootilise aine amfetamiini tarvitamisega. Läks mööda kaks kuud ja ajateenija sai minna väljateenitud puhkusele. Kui ta naasis puhkuselt tagasi Kuperjanovi jalaväepataljoni, tuvastas politsei puhkusel olnud ajateenijal amfetamiini, metamfetamiini ja morfiini tarvitamise tunnused. Kindlasti seab ta sellega ohtu nii iseennast kui ka oma kaaslased, sest erinevate meelemürkide mõju all olev inimene on äärmiselt ettearvatu. Loengute ajal on selgitatud ajateenijatele narkootiliste ainete ohtlikkust kaitsevæes ja kogemuste põhjal võib järeldada, et ajateenijad on sellest üldjuhul aru saanud. Sellepärast hindavadki loengutes osalenud ajateenijad narkoennetusprogrammi sisseviimist kaitsevæes nii tarvitajad kui ka mittetarvitajad väga oluliseks (vaata joonis 9).

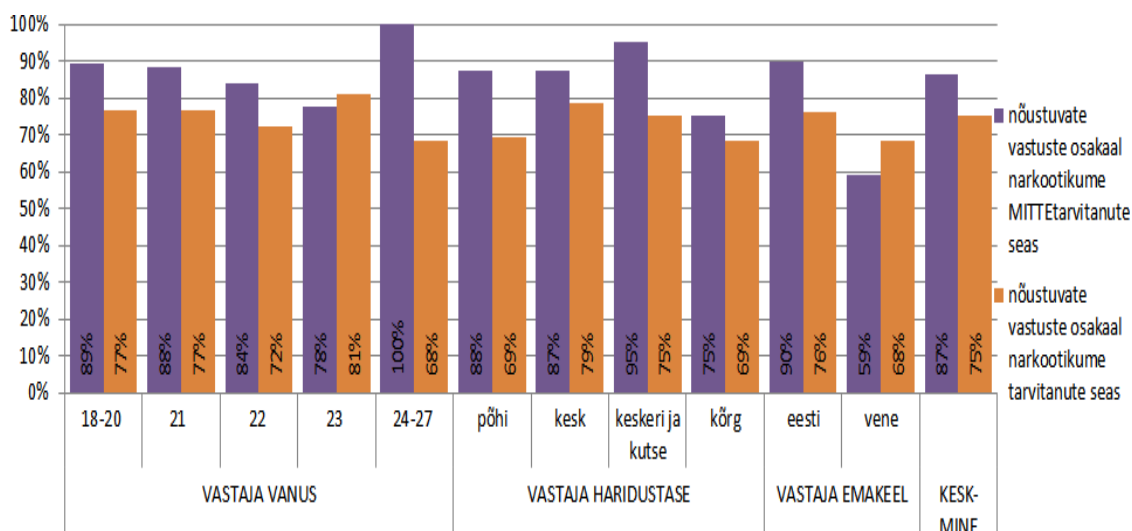
Joonis 9. "Kaitsevæes peaks rääkima narkootikumidest", narkootikume tarvitanud ja mittetarvitanud

Autori arvates on narkokoolituse vajalikkus kaitseväes väga suur, mida kinnitavad ka loengutel osalenud noored mehed — uut ja vajalikku informatsiooni said loengust narkootikumide tarvitajatest 75% ja mittetarvitanutest 87% (vaata joonist 10). Seega autor järeldab, et teadlikkus narkootikumide ohtlikkusest noorte seas on puudulik. Autori arvates on väga hea võimalus kaitseväes läbi viia narkoennetust noortele meestele, sest peale ajateenistust ei ole nii suurel hulgal noori mehi võimalik kunagi kokku saada. Põhjus, miks narkoloengute vajalikkuse osakaal on kõrge mittetarvitanute ja tarvitanute vahel, seisneb autori arvates selles, et narkoalane ennetus riigi tasandil on puudulik või kohati olematu. Noor inimene saab meelemürkide koolitust mingil määral ainult koolist. Kui noor lõpetab kooli, siis tema narkoalane teadlikkus sellega ka lõpeb, kui ta ei täienda ennast hiljem iseseisvalt.

Vanuselist erinevust mittetarvitanute ja tarvitanute vahel ei ole, arvamus jääb vastavalt ligi 90% ja 80% vahele. Erinevuse võib välja tuua 24–27aasta narkootiliste ainete mittetarvitajate vastajate seas, kes pidasid 100% narkoennetust kaitseväes vajalikuks, seevastu keelatud ainete tarvitajatest oli mõne võrra vähem alla 70%. See võib tuleneda autori arvates sellest, et mittetarvitanud ajateenijad ei ole saanud narkokoolitusi peale kooli lõpetamist ja koolis saadud info on kas ununenud või vananenud. Narkootilise aine tarvitajad seevastu on juba elukogenud keelatud ainete tarvitajad, kes arvavad, et teavad narkootikumide ohtlikkusest kõike.

Küsitletute haridustasemeid võrreldes nähtub, et loengut pidasid enam informatiivseks keskeri- ja kutseharidusega ajateenijad mittetarvitanud 95% ja tarvitanud 75%. Erinevuse võib välja tuua kõrghariduse ja põhiharidusega tarvitanute osas, kes said loengust vajalikku informatsiooni 69%. Seevastu kõrgharidusega mittetarvitanute osakaal oli 75% võrreldes põhiharidusega 88%. Kõrgharidusega mittetarvitajad said loengust uut ja vajalikku informatsiooni 75%. Seega autor järeldab, et keskeri ja kutseharidusega noor on oma elus saanud piisavalt informatsiooni narkootiliste ainete ohtlikkusest.

Küsitlusele vastanutest sai eesti emakeelega noor mees uut informatsiooni tarvitanute seas 76% ja mittetarvitanute seas 90%, vene emakeelega noor vastavalt 68% ja 59%. See, et vene emakeelega vastanute seas on läbiviidud loengust madal informatsiooni kättesaadavus, võib tuleneda autori arvates keelebarjäärist. Autori arvates on ilmselgelt eesti emakeelega noorte narkootikumide teadlikkuse selgituse vajadus suur (vaata joonis 10).

Joonis 10. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikumide tarvitanud ja mittetarvitanud

Autori arvates on kaitsevâes noortele meestele loengute lâbiviimine narkootikumide tarvitamise ohtlikkuse teadlikkuse selgitamine üks vâimalus mÛjutada noori mehi narkootilisi aineid mitte tarvitama. Loengutega antakse noortele meestele edasi narkoteadlikkust.

Kâesoleva kûsitluse kohaselt oli keskmine tarvitanute ja mittetarvitanute loengust saadav info kÛige suurem just narkootiliste ainete tarvitamise tagajârgede ja mÛju kohta vastavalt 38% ja 42% kûsitletutest. Narkootiliste ainete tutvustamisega said uut informatsiooni tarvitanud 21% ja mittetarvitanud 31%. Nâiteid ja filmi pidasid kûsitlusele vastajad informatiivseks tarvitajatest 6% ja mittetarvitajatest 10%. Karistuste osakaal jâi tarvitanute ja mittetarvitanute osas vâga tagasihoidlikuks (1%) (vaata joonist 11 ja 12).

Narkootiliste ainete tagajârgedest ja mÛjudest said kûsitlusele vastajad keskmiselt uut ja vajalikku informatsiooni tarvitanud 38% ja mittetarvitanud 42%. Vanuseliselt said narkootiliste aine tagajârgedest ja mÛjudest uut informatsiooni 18–20aastased 37%, 21, 22 ja 24–27 aasta vanused vastajad 40%. Erandiks on 23 aasta vanused narkootilise aine tarvitajad, kes said kasulikku informatsiooni narkootiliste ainete tagajârgedest ja mÛjust kaks korda vâhem 22%, kui teised vanuse rûhmad. Seevastu mittetarvitajad vanuses 18–20 ja 21 aasta vanused vastajad said uut informatsiooni narkootiliste ainete tagajârgedest ja mÛjudest ligi 50% ja 22, 23 aasta vanused vastavalt 36% ja 38%. Erandiks vÛib vâlja tuua,

et 24–27 aasta vanused mittetarvitanud küsitlusele vastajad said vajalikku infot narkootiliste ainete tagajärgedest ja mõjudest ligi 80%.

Haridustasemelt said kõige rohkem informatsiooni narkootiliste ainete mõjudest ja tagajärgedest keskeri- ja kutseharidusega vastajad nii tarvitanute kui ka mittetarvitanute seas vastavalt 48% ja 60%. Kõrge tase oli ka põhiharidusega nii tarvitanute kui ka mittetarvitanute osas vastavalt 46% ja 44%. Tagasihoidlikuks jäi kõrgharidusega narkootilisi aineid tarvitanud ja mittetarvitanud vastajad (vastavalt 23% ja 39%).

Emakeele osas said eesti emakeelega noored tarvitajad uut informatsiooni keelatud ainete tagajärgedest ja mõjudest 41% ja mitte tarvitajad 44%, siis vene emakeelega vastajad vastavalt 19% ja 24% (vaata joonis 11, 12). Autor järeldab, et enamustel noortel on puudulikud teadmised narkootiliste ainete kahjulikkusest, nende mõjudest ja tagajärgedest organismile. Noortele tuleb rääkida tõtt narkootilistest ainetest, mitte hirmutada, kuid ilma tagajärgi näitamata ei ole võimalik narkoennetust läbi viia.

Narkootiliste ainete tutvustamist pidasid vastajad vajalikuks keskmiselt narkootilisi aineid tarvitanutest 21% ja mittetarvitanutest 31%. Narkootiliste ainete tutvustamist pidasid tarvitajatest 20% vajalikuks ja harivaks kõik vanusegrupid, mittetarvitajad aga ligi 40%. Erandiks võib tuua 24–27 aasta vanused mitte narkootilisi aineid tarvitanud vastajad, kellest keegi ei pidanud keelatud ainete tutvustamist vajalikuks.

Haridustasemelt arvasid põhi ja keskeriharidusega narkootilisi aineid tarvitanud vastajad (vastavalt 11% ja 12%), keskerharidusega 24% ja kõrgharidusega tarvitajad ligi 40%, seevastu hindasid tunduvalt kõrgemalt reaalsete narkootiliste ainete näitamist loengutes väga harivaks ja informatiivseks mittetarvitanud noored küsitlusele vastajad.

Narkootiliste ainete tutvustamisel on suur erinevus emakeele osas. Eesti emakeelega narkootilise aine tarvitajad said uut vajalikku informatsiooni narkootiliste ainete tutvustamisel 22% vastajates, siis vene emakeelega vastajad ainult 11%. Mittetarvitanud küsitlusele vastajad vastavalt 32% ja 24%.

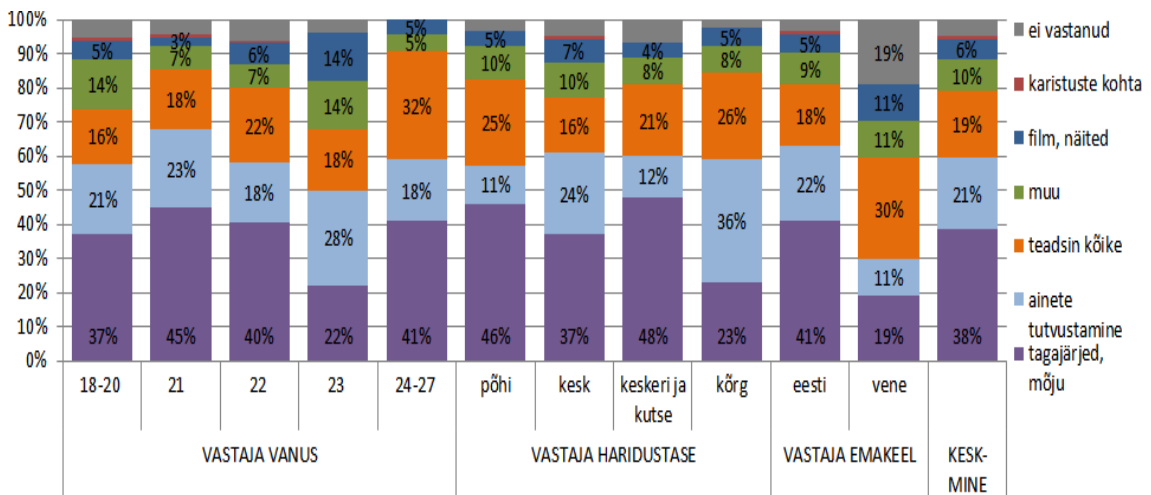
Autori järeldab, et reaalsete ainete näitamine narkoennetuses on väga tähtis. Tihtipeale ei tea noor tarvitaja, mida ta endale organismi manustab või süstib. Näiteks kui tarvitaja pole elus näinud reaalselt narkootilist ainet amfetamiini ning ostab selle tänavalt diilerilt, kuhu on segatud rotimürki, glükoosi või midagi sellele ainele sarnase välimusega aineid, võib olla noorele tarvitajale see viimaseks proovimiseks.

Küsitlusele vastanutest pidasid keskmiselt narkolühifilmi ja autori poolt toodud näiteid harivaks ja kasulikuks tarvitanutest 6% ja mittetarvitanutest 9%.

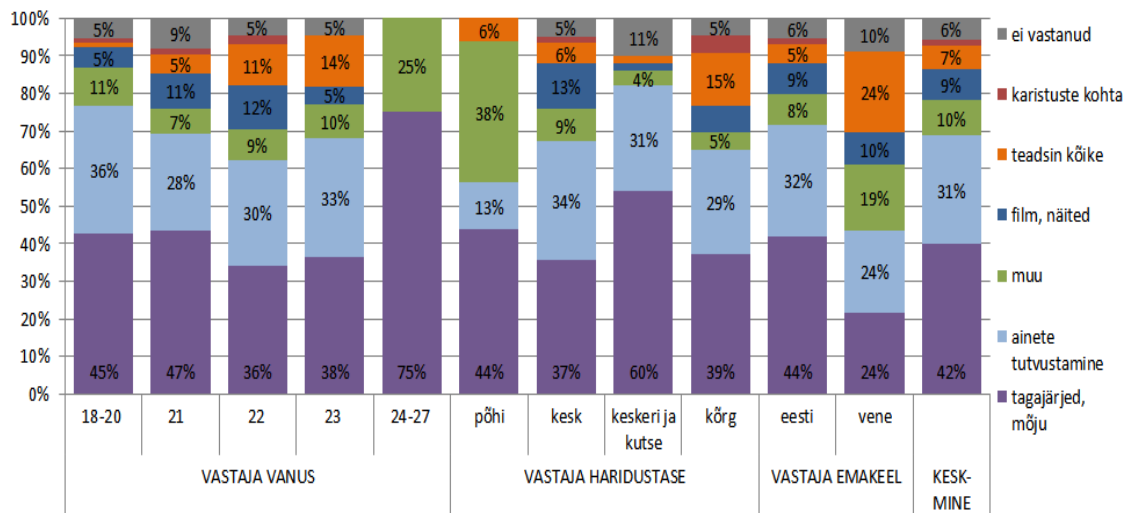
23 aasta vanuste küsitlusele vastanute seast võib tuua välja erisuse, kus mittetarvitanud pidasid lühifilmi ja näiteid harivaks. 14% noortest. Tarvitanute osakaal jäi 18–20 ja 23 aasta vanuste vastajate puhul 5% ja 21 ning 22 aasta vanuste vastajate puhul vastavalt 11% ja 12%-ni. Erinevuse võib tuua 24–27 aasta vanuste vastajate puhul, kus lühifilmi ja näidete osas ei saanud keegi vajalikku informatsiooni.

Haridustasemelt said uut ja vajalikku informatsiooni filmi ja näidete varal narkootilise aine tarvitanud vastajad kõikide haridustasemete osas ligi 10%. Mittetarvitanute vastajate haridustasemelt said uut ja vajalikku informatsiooni narkofilmi ja näidete varal keskeri-, kutse ja kõrgharidusega vastajad vastavalt 2% ja 5% noortest. Erinevuse võib tuua keskharidusega vastajate osakaalu, mis on 13%. Põhiharidusega mittetarvitajad ei saanud filmi vaatamisel mingit uut informatsiooni.

Vene emakeelega noortest, kes on tarvitanud narkootilist ainet, said filmi vaatamisest kasu 11% küsitlusele vastanutest ja mittetarvitanud noortest 10%. Seevastu eesti emakeelega noortest tarvitajatest said uut informatsiooni 5% ja mittetarvitajatest 9% vastanutest (vaata joonis 11, 12).

Joonis 11. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikumide tarvitajad

Joonis 12. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikume mittetarvitanud

Narkootilisi aineid mittetarvitanud vastajad arvasid 7% ja tarvitanutest ligi kaks korda rohkem 19%, et teavad narkootikumidest kõike.

Tarvitajate vanuseline osakaal, kes arvasid, et teavad narkootikumidest kõike, jäi küsitlusele vastanutest kõikides uuritud vanusegruppides 20% piiresse. Eraldi võiks välja tuua 24–27aastased narkootilisi aineid tarvitanud vastajad, kes arvasid, et teadvat kõike keelatud ainetest (32%). Kõikidest vanusegruppide 10% küsitluses osalenud narkootikume mittetarvitanud vastajatest teadsid narkootikumidest kõike.

Kõikide haridustasemete lõikes oli küsitlusele vastanud narkootikume tarvitanud noorte osakaal 30% ja mittetarvitanud noorte osakaal 3 korda väiksem ehk 6% teadlikkuse osas. Erandina saab välja tuua kõrgharidusega narkootikume mittetarbinud noored, kellest 15% küsitlusele vastanutest arvasid, et teadsid enne loengut narkootilistest ainetest kõike. Põhi- ja kõrgharidusega noorte uimastite teadlikkus, kes olid narkootikume proovinud, oli vastavalt 25% ja 26% küsitluses osalenud noortest.

Eesti emakeelega narkootilise aine tarvitajatest küsitlusele vastajad vastasid väitele „teadsin kõike“ 19% ja veneemakeelega vastajatest 30%, siis mitte tarvitanud vastajate seas vastati vastavalt 9% ja 24% (vaata joonis 10, 11). Autor toob välja ka mõnede ajateenijate küsitluslehtedelt olevad väga ilmekad arvamused loengust, mis on autori poolt rühmitatud lisas 1 joonisel 11 ja 12 toodud põhjuste lõikes „tagajärjed ja mõju“, „ainete tutvustus“, „teadsin kõike“ ja „muu“.

Uuringus osalenud 628 ajateenijast olid proovinud/tarvitanud narkootilist ainet 67%. Kõige enam tarvitasid keelatud aineid põhiharidusega 21- ja 22aastased noormehed. Esimeseks narkootiliseks aineks oli kanep, millega alustasid 88% tarvitanutest. Keelatud ainete tarvitamist alustati küsitluse kohaselt väga noorelt. Alla 15 eluaasta alustajaid oli 11% narkootilise ainete tarvitanutest. Seega autor järeldeb, et narkootilised ained on noortele väga kergesti kätte saadavad ja keelatud ainete proovijaid on väga palju. Kõige kättesaadavam narkootiline aine on autori arvates kanep. Kaks korda rohkem tarvitasid vene emakeelega noored väga sagedasti narkootilisi aineid, kui eesti emakeelega noored. Autor järeldeb, et vene emakeelega noor saab uimastavaid aineid kergemini kätte kui eesti emakeelega noor. Enamasti muretseti narkootilisi aineid oma sõpradelt. Autor järeldeb, et esmases ennetustöös tuleb rohkem selgitada sõprade valikut, kellega noored igapäevaselt suhtlevad. Küsitluse tulemustest on näha, et noortel on narkoennetuse vastu kaitseväes väga suur huvi nii narkootiliste ainete tarvitajate kui ka mittetarvitajate seas. Sellest järeldeb autor, et narkoennetus kaitseväes on väga oluline, mida on ka ajateenijate küsitluse vastustest näha. Ka narkoloenguid pidasid küsitlusele vastajad narkootilise aine tarvitajad, kui ka mittetarvitajad väga informatiivseks ja harivaks. Autor järeldeb, et väga palju on noori mehi, kes on aastaid tagasi lõpetanud kooli, kus viimati räägiti noorele narkootilistest ainetest, samuti võis olla ka siis koolides narkoalane ennetustegevus puudulik, sest puudusid vajalikud õppematerjalid ja vastava ala spetsialistid. Enamus loengud olid raamatupõhised ning politseinikest ettekandjatel puudus kogemus narkoalasest ennetustööst. Seega on kaitseväes väga hea võimalus uuesti meelde tuletada noortele narkootiliste ainete tarvitamise ohtlikkus.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärk oli selgitada välja noorte meeste kokkupuuted narkootikumidega ja preventsiiooni võimalusi läbi ohtudest teadlikkuse suurendamise kaitseväes. Uuringu läbiviimisel kasutas autor ankeetküsitlust, millele vastas 628 Kuperjanovi jalaväepataljoni ajateenijat. Autor viis Kuperjanovi jalaväepataljonis läbi viis narkoloengut projekti „Tea ja oskan teha valikuid“ raames, kus ta käsitles narkoprobleemi üldisemalt. See on üks narkoennetusmeetod, mida on võimalik autori arvates kasutada esimeses preventsioonis ja just kaitseväes. Analüüsides eelnevaid uuringuid ja ajateenijate seas läbiviidud küsitluse vastuseid, saadi osaline pilt küsitluses osalenud ajateenijate kokkupuudetest narkootiliste ainete, sh nii tarvitamise, teadlikkuse kui ohtlikkuse osas.

Esimese uurimisküsimusena käsitleti noorte meeste narkootikumidega kokkupuute ulatust ja olemust enne kaitsevärke tulekut. Uuringu tulemusel selgus, et võrreldes eelnevate aastatega on narkootikumide kokkupuuted noorte meeste seas iga aastaga suurenenud. Selgus, et ligi 70% küsitlusele vastanutest oli tarvitanud/proovinud narkootilisi aineid. Sellega võib lugeda kinnitatuks ka hüpoteesi esimese poole. Valimist moodustasid vanuseti põhiosa 58% 21- ja 22aastased noormehed, nendest oli narkootilisi aineid tarvitanud kaks kolmandikku, vastavalt 69% ja 65%. Valdavalt alustatakse narkootiliste ainete tarvitamist 15–18 aasta vanuselt, mida kinnitas ka eelnevatel aastatel läbiviidud uuringud. Kinnitust leidis ka, et esmaseks narkootiliseks aineks, mida noored proovivad, on kanep, mis oli ka varasemates uuringutes noorte seas esikohal. Käesoleva küsitluse tulemustel selgus, et on väga palju noormehi, kes olid tarvitanud narkootilist ainet enne kaitsevärke tulekut regulaarselt nädalas korra. Kõige sagedamini korra nädalas tarvitasid narkootilist ainet põhiharidusega 21aastased noored. Narkootilist ainet saadakse kõige sagedamini sõpradelt. Küsitluse kohaselt hangivad 18–20 aasta vanused noormehed (83%) meelemärke oma sõpradelt. Ka varasematest uuringutest nähtub, et noored tarvitavad kõige sagedamini narkootilisi aineid, kui ollakse sõpradega koos. Kõrgharidusega noored ei hangi meelemärke sõpradelt, vaid muretsevad enamasti juhututtavatelt seltskonnas olles. Noored tarvitavad kõige enam keelatud aineid uudishimust (73%), mis on ka kirjeldatud eelnevates uuringutes töö teoreetilises osas. Lõputöö analüüsimisel selgub, et narkootilisi aineid

tarvitavad uudishimust 75% eesti emakeelega noormehed ja 57% vene emakeelega noormehed. Väga suur erinevus oli väite, „ei tahtnud teistest erineda“ küsitluse tulemuse vaatlemisel — vene emakeelega noormeestest tarvitas narkootilist ainet 12%, siis eesti emakeelega noortest ainult 3%.

Teiseks püstitati töös uurimisküsimus, kus käsitleti narkootikumide tarbimisega kaasnevate ohtude teadlikkuse suurendamise asjakohasust ja vajalikkust narkoennetusmeetodina. Küsitluse kohaselt tarvitasid regulaarselt nädalas korra narkootilisi aineid kõige enam 21 aasta vanused noormehed. Kõigist küsitlusele vastanud noortest osutusid regulaarseteks narkootilise aine tarvitajateks 34% vastajatest. Varasemates uuringutes, mis on kirjeldatud töö teoreetilises osas, olid narkootikumide tarvitamise tagajärjel surnud narkomaanidest 84% 20–34 aasta vanused isikud. Seega on autori arvates 20–23 aasta vanused noormehed vägagi sobiv sihtgrupp, kellele võiks narkoennetust kaitsevâes läbi viia. Selleks sobiks väga hästi autori arvates esmase preventsiiooni meetod, kus viiakse narkoennetust läbi nii uimasteid tarvitanud noormeestele, kui ka, mitte tarvitanud noormeestele. Ka küsitlusele vastanud ajateenijad ise pidasid oluliseks kaitsevâes sellist koolitust, seda nii narkootilise aine mittetarvitanute (93%) kui ka tarvitanute (87%) seas. Küsitlusest selgus, et 21aastased noored (90%) pidasid kõige enam vajalikuks narkoennetusprogrammi sisseviimist kaitsevâes, seda nii tarvitajate (88%) kui ka mittetarvitajate (94%) seas. Samuti vastasid narkootikume tarvitanutest 75% ja mittetarvitanutest 87%, et loengutes said nad uut ja vajalikku informatsiooni. Kõige informatiivsemaks pidasid loenguid keskeri- ja kutseharidusega noored nii narkootilisi aineid mittetarvitanud (95%) kui ka tarvitanud (75%) ajateenijad. Kõige vähem pidasid loenguid informatiivseks põhiharidusega narkootilise aine tarvitajatest vastajad. Autor järeldab, et põhikoolis ei ole piisavalt läbi viidud narkoennetust, seega peaks põhikoolis rohkem kasutama esmast ennetusmeetodit, kus räägitakse narkootikumide ohtlikkusest. Autori arvates tuleks koolides viia sisse teistes riikides rakendatud väga tõhusaid narkoennetusprogramme, mis aitaksid vähendada narkootiliste ainete tarvitamist noorte seas. Küsitlusele vastajatest said Eesti emakeelega uut ja vajalikku informatsiooni tarvitanute seas 76% ja mittetarvitanute seas 90% vastavalt vene emakeelega noor 68% ja 59%. Küsitluse vastustest selgus, et kuulajad said kõige rohkem vajalikku informatsiooni keelatud ainete tagajärgedest ja mõjudest, nii narkootilisi aineid tarvitanute (38%) kui ka mittetarvitanute (42%) seas, mis võib tuleneda autori arvates sellest, et noored on lõpetanud aastaid tagasi üldhariduskooli ja sellel ajal ei viidud narkoennetust õppeasutustes väga palju läbi. Seega teeb autor ettepaneku narkoennetusega

alustada juba varakult põhikoolides, sest mida nooremana inimesele narkootiliste ainete ohtudest räägitakse, seda mõjusam see on.

Kokkuvõtvalt võib nentida, et narkootiliste ainete tarvitajad ei kao meie ühiskonnast kuhugi ja probleem süveneb iga aastaga, mida uurimus ka tõestas. Narkoennetuse vajalikkus sellisele sihtrühmale on väga vajalik ja kaitsevägi on ainus koht, kus saadakse kokku väga palju noori eesti mehi, kes on narkootilise aine tarvitamise riskirühm. Sellega seoses on eriti hea võimalus läbi viia narkoennetust just kaitseväes, kus noor peab kuulama ja täitma korraldusi. Autor rakendas oma töös esmase preventsiiooni meetodit, viies Kuperjanovi jalaväepataljonis läbi narkoloenguid ohtudest teadlikkuse suurendamiseks. Sellisele ennetustegevusele andsid kõrge hinnangu ajateenijad ise, mida kinnitas uuring. Sellega seoses teeb autor ettepaneku taolist narkoennetust läbi viia ka teistes sõjaväeosades. Kaasata tuleb nii narkootilise aine tarvitajad kui ka mittetarvitajad. Kuivõrd mõjusad on sellised loengud pikemas perspektiivis, tuleks edaspidi uurida teiste meetoditega (nt võrreldes gruppe, kes on sellistel loengutel osalenud ja kes mitte). Samuti tuleks kaaluda, mis teemad ja kuidas ennetusloengus esitatuna, võiksid olla veelgi mõjusamad kui see, mida käesoleva töö autor oma kogemusele tuginedes kasutas. Selleks võiks kaasata näiteks psühholooge.

Probleem, mis vajaks lahendust, on praegu vähene koostöö erinevate riiklike organisatsioonide ja kaitseväe vahel. Selleks tuleks tõhustada nende vahelist koostööd ja leida lahendusi, kuidas saaks efektiivsemalt narkoennetust läbi viia kõigis Eesti riigi sõjaväeosades.

SUMMARY

The purpose of this thesis is to find out how the young men in the Estonian Defence Force are connected with drugs and the use of prevention work in the aim of raising the knowledge about the threats when people use drugs. The thesis has 55 pages from where 37 are the main part of the thesis and 10 pages are the extra. The thesis is written in Estonian language and the summary is in English language.

The thesis contains two chapters. In the first chapter the author explains the theory and based on the previous researches brings out the threats when people use drugs and the possibilities to use prevention work in Estonia and elsewhere.

In the second chapter the author describes the empirical data what is used in this research, the given lectures about the drug prevention, the sampling of the questionnaires and the results of this research. In the conclusion of this thesis are the results of the research and author's propositions.

The objects of this thesis are young healthy Estonian men. For this thesis the respondents for the questionnaires were the compulsory military service men in the Kuperjanov Infantry Battalion. The gathered information was analyzed and interpreted.

The thesis has a hypothesis: a lot of men who came to army have connections with drugs and the rose of their knowledge about the threats connected to drugs is appropriate and necessary drug prevention method.

The thesis has main questions: what kind of connection with drugs young men have and how extensive is the connection with the drugs taking as an example the men in the Kuperjanov Infantry Battalion compulsory military service and is the rose of their knowledge about the threats connected to drugs an appropriate and necessary drug prevention method.

The hypothesis of this thesis has been conformed to the data analyze. Every year more and more young men are coming to the Estonian Defence Force who have connections with drugs and this place is the only place where it is possible to give drug prevention lectures to such a big amount of young men.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Allaste A.- A. 2004. Trendid koolinoorte uimastitarvitamises. Tallinn: TPÜ kirjastus
2. Allaste A.- A. 2005. Uimastitarvitajate kultuurid. Allaste A.- A., Lagerspetz, M., Kurbatova, A. Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas. Tallinn: Valgus.
3. Altermann, M., Võõbus, V. 2008. Illegaalsed uimastid. Raamatus „Koolinoored ja Uimastid“. 15-16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide tarvitamine Eestis (Toim. A.A. Allaste). (lk 21-25). Tallinna Ülikooli kirjastus
4. Borodin. A., Kasemäe. R., Klein. M. 2009. Narkosüüted ja nende mõju kuritegevusele Eestis 2006- 2008. Politseiamet
5. Edovald . T. 2005. Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise strateegiatest ja programmidest maailmas. Tallinn. Justiitsministeerium
6. Edovald, T. 2011. Ennetustöö ja tõenduspõhised sekkumised laste ja perede arengukava kontekstis. Sotsiaaltöö, nr 4, lk. 9-10
7. Eik, E., Igalaan, M., Kalikova, N., Villak, E. ja Vään, S. 2004. Narkootilise aine tarvitamise ja sõltuvuse sotsiaalsed, psühholoogilised, meditsiinilised ja soolised aspektid. Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat. Tallinn. Sisekaitseakadeemia
8. Eik, E., Igalaan, M., Villak, E. ja Mumma, J. 2004. Narkootiliste ainete tarvitamise iseärasused lastel ja noorukitel. Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat. Tallinn. Sisekaitseakadeemia
9. Eik. E., Järvelaid.M. 2005. Narkopoliitika. Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat. Tallinn. MTÜ AIDSi Ennetuskeskus. Sotsiaalministeerium.
10. Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus. 2011. Uimasti probleemide olukord Euroopas. 2011 aruanne. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus 2011. www.emcdda.europa.eu- 30.04.2012
11. Heldna. E 2004. Narkootiliste ainetega seotud seadusandlus. Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat. Tallinn. Sisekaitseakadeemia
12. Heldna. E, Härkönen. M, Kase. T, Kasemäe. R, Kuikka. J, Lek. P, Neuman. A, Pellinen. E, Tamla. I, Vanaisak. Ü. 2006. Korrakaitsepolitsei ja narkootikumid. Tallinn.

13. Hibell. B., Andersson. B., Bjarnason. T., Ahlström. S., Balakireva. O., Kokkevi. A., Morgan. M. 2004. The ESPAD Report 2003. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 35 European Countries.
http://www2.tai.ee/uuringud/Narkomaania/espad_2003_rahvusvaheline.pdf - 08.01.2012
14. Kaha, K. 2008. Illegaalsed uimastid. Raamatus „Koolinoored ja Uimastid“. 15-16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis (Toim. A.A. Allaste). (lk 44). Tallinna Ülikooli kirjastus
15. Kaitseressursside Ameti kodulehelt. Aruanne riigikaitsest osavõtu kohustuse ja kaitseväetenistuskohustuse täitmise kohta riigis 2011. aastal www.kra.ee
http://www.kra.ee/images/position_docs/Tegevuste_ylevaated/aruanne_2011.pdf-
09.04.2012
16. Kiipus. M., Eik. E., Laane. E., Laane. K. 2005. Ennetustöö. Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat. Tallinn. MTÜ AIDSi Ennetuskeskus. Sotsiaalministeerium.
17. Kilkson. T. Argumenteerimine ja kehtestav käitumine toovad edu. Bioneeride vabatahtlik kaasautor / OÜ Kiltina <http://www.bioneer.ee/eluviis/ilu/aid-12092/Argumenteerimine-ja-kehtestav-k%C3%A4itumine-toovad-edu> – 07.03.2012
18. Lindmäe. V., Allaste A.-A. 2004. Tervis. L. Hanson (toim.), Valikud ja võimalused: argielu Eestis aastatel 1993-2003. Tallinn: Pedagoogilise Ülikooli Kirjastus
19. Markina. A., Saar. J. 2009. Alaealiste hälbekäitumine Eestis, Tšehhis ja Ungaris: rahvusvaheline self-report-meetodil tehtud delinkventsuse uuring. (ISR-2). JURIDICA VII. lk 471
20. Narusk, A. 1996. Noored ja uimastid. Tallinn. Akadeemia trükk
21. Ole Vidar Øiseth. 1999. Narkootikumid ning doping- ja muud tervistkahjustavad ained. Tallinn
22. Paakspuu, M. 2008. Illegaalsed uimastid. Raamatus „Koolinoored ja Uimastid“. 15-16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis (Toim. A.A. Allaste). (lk 33-35). Tallinna Ülikooli kirjastus
23. Pettai. I. 2005. Kas Eestis on turvaline elada? Ekspertküsitluse tulemused. Raamatus „Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus“ (Koostajad Raska. E ja Raitviir. T), (lk 71, 73), Eesti Entsüklopeediakirjastus
24. Raska. E. 1980. Seadusega pahuksis. Tallinn. „Eesti Raamat“
25. Raska. E. 2002. Kriminoloogia. Sissjuhatus ainesse. Tallinn. Tartu Ülikooli Õigusinstituut.

26. Raska. E. 2005. Sotsiaalse keskkonna ohuallikad. Raamatus „Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus“ (Koostajad Raska. E ja Raitviir. T), (lk 34), Eesti Entsüklopeediakirjastus
27. Saarma, J. 1989. Narkoloogia Tallinn „Valgus“
28. Saarma. J. 2000. Psühhopatoloogia. Tartu Ülikooli Kirjastus
29. Talu. A., Abel- Oлло. K., Vorobjov. S., Vals. K., Teder. P., Ahven. A., Denissov. G. 2011. 2011. aasta Riiklik Raport (2010. aasta andmed) EMCDDAle REITOXi riiklikult narkoteabekeskuselt. Tervise Arengu Instituut. Tallinn
<http://www.tai.ee/terviseandmed/uuringud/download/169 - 12.02.2012>
30. Tekkel. M., Veideman. T. 2011. Eesti Rahvastiku Tervisekäitumise uuring, 2010. Tervise Arengu Instituut. Tallinn. http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4047/1/TKU_2010.pdf-17.12.2011
31. Tilley. N. 2009. Crime Prevention. Willan Publishing
32. Tohver, S. 23.05.2003. Pimedusega löödud kool, ühiskond, riik. Õpetajate Leht, nr 21, lk 3. <http://www.opleht.ee/Arhiiv/2003/23.05.03/paevateema/1.shtml - 09.03.2012>
33. Uljas. J., Rumberg. T 2002. Psühholoogia gümnaasiumiõpik. Tallinn. AS Koolibri
34. Wilson. B. S. Synthetic drug fentanyl causes overdose boom in Estonia. BBC NEW Europe 30.03.2012. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17524945- 07.05.2012>
35. Võõbus, V. 2008. Illegaalsed uimastid. Raamatus „Koolinoored ja Uimastid“. 15-16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis (Toim. A.A. Allaste). (lk 39-40). Tallinna Ülikooli kirjastus

Kasutatud õigusaktid

36. Narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seadus 11.06.1997, jõustunud 01.11.1997 – RT I 1997, 52, 834 RT I 30, 12, 2011, 21

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Kuperjanovi jalaväepataljonis ajateenijate narkokontrolli tulemused 2008-2011, andmed on kogunud autor.....	21
Joonis 2. Valimi jaotus vastajate vanuse, haridustaseme ja emakeele lõikes	22
Joonis 3. Küsitletud noormeeste kokkupuude narkootikumidega päritolumaakonna järgi .	23
Joonis 4. "Kui vanalt proovisid narkootilist ainet esimest korda?", narkootikume tarvitanud	25
Joonis 5. „Millist narkootilist ainet oled tarvitanud?“, narkootikume tarvitanud.....	26
Joonis 6. "Kui sagedasti tarvitasid enne kaitsevärke tulekut narkootikume?", narkootikume tarvitanud	27
Joonis 7. "Kust hankisid narkootilist ainet?", narkootikume tarvitanud.....	29
Joonis 8. "Mis ajendas Sind narkootilist ainet tarvitama?", narkootikume tarvitanud	30
Joonis 9. "Kaitseväes peaks rääkima narkootikumidest", narkootikume tarvitanud ja mittetarvitanud	31
Joonis 10. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikume tarvitanud ja mittetarvitanud	33
Joonis 11. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikume tarvitanud.....	35
Joonis 12. "Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni", narkootikume mittetarvitanud	36

Lisa 1

Küsimustik

1. Kaitsevärke tulid vanuselt

2. Minu haridus on.....

3. Minu emakeel on eesti, vene, muu.....

4. Millisest maakonnast tulid kaitseväreteenistusse?

Harju, Pärnu, Tartu, muu maakond

5. Kas oled enda elu jooksul proovinud/ tarvitanud narkootilist ainet?

-Jah -Ei

6. Millist narkootilist ainet oled tarvitanud?

- Kanep, - amfetamiin, -extasy, -heroiin, -midagi muud

7. Kui vanalt proovisid narkootilist ainet esimest korda?

..... aastaselt

(millist ainet?)

8. Kui sagedasti tarvitasid enne kaitsevärke tulekut narkootikume?

- umbes korra nädalas, - korra kuus, - mõne kuu tagant, - mõne aasta tagant

9. Kust hankisin narkootilist ainet?

- sõpradelt, - juhututtavatelt seltskonnas, - diilerilt, -
mujalt.....(kust?)

10. Mis ajendas Sind narkootilist ainet tarvitama?

- olin uudishimulik, - ei tahtnud teistest erineda, - olin eelnevalt tarvitanud alkoholi,
- muul põhjusel (millisel?)

11. Kaitseväes peaks rääkima narkootikumidest

- jah kindlasti

- ei, seda tehakse tsiviilis piisavalt

- ei, kuna see ei ole noortele inimestele probleemiks

12. Loengust sain uut ja vajalikku informatsiooni

- jah, (palun täpsustada)

.....
- ei saanud (palun kommenteeri)

TÄNAN !

Lisa 2

Koolituse esitlus

Politsei- ja Piirivalveamet
Lõuna Prefektuur

Narkootikumid

Korraldusbüroo
komissar Elar Sarik

Teemad

- Narkootikumide tutvustus
- Narkojoobe tuvastamine
- Narkootikumide tarbimise põhjused
- Tarbimise tagajärjed
- Kuhu pöörduda
- Karistused
- Interneti lehed

Toime järgi jaotatakse narkootikumid viieks liigiks:

- kanep
- opiaadid
- kesknärvisüsteemi mõjutavad ained
- hallutsinogeenid
- ravimid.

Kanep

Kanepist valmistatakse:

- manhuaanat
- hašišit

Marihuuana

Kuivatatud kanepi taime:

- õisikud
- varred
- lehed

Hašiš

Taimedelt kogutakse:

- nõret tootvad osad
- pakitakse
- kuivatatakse

Värvuselt on:

- must
- pruun
- tumepruun
- roheline

THC tarvitamine ja mõju

- Suitsetamine
 - mõjub mõne minuti jooksul
 - joove kestab annusest mõni tund
- Malutakse
- Neelatakse
 - mõju saavutatakse poole tunni kuni tunniga
 - (joove 3-5 tundi)
- Ühekordsel kasutamisel- 30 päeva pärast
- Pikka aega tarvilanul- mitme kuu möödudes

Joobetunnused

- Suured või laienenud pupillid
- Punased silmavalged
- Rippuvad silmalaud
- Kiire pulss ja kõrgenenud vererõhk
- Mäluhäired
- Muutunud ajataju
- Muretus ja kihistamine
- Mõtteid on raske koguda (mõtted kaovad ära)

Opiaadid- morfiini ja heroini

Tarvitamine:

- peamiselt süstitakse- lisades heroini segule hapet ja segu kuumutades
- suitsetatakse -pannakse heroini hõbepaberi tukikesele, mida kuumutatakse tulemasina või küünlaga

Sõltuvus võib tekkida ühest või kahest veeni süstist

Joove võib kesta 4-6 tundi, mõjub kiiresti

Opiaadid pärsivad hingamist, üledoosimise tagajärjel hingamine seiskub ja saabub surm

Joobetunnused

- Ahenenud pupillid ja ainitine pilk
- Rippuvad silmalaud
- Raske on püsida jalgadel
- Aeglane pulss ja madal vererõhk
- Aeglane hingamine
- Valutundlikkuse vähenemine
- Kõne ebaselgus
- Kontakteeurumisraskused

Keskärvõsteemi mõjutavad ained

- koka ja kokaiin
- amfetamiin jt sünteetilised ained

Kokaiin

- valmistamiseks purustatakse koka pöõsa lehed, lisatakse lahustit
- on valge pulber, millel on mõru maitse ja mis tõhusalt toimustab limaskesti
- Kokaiini süstitakse, nuusutatakse, võetakse sisse või suitsetatakse
- Nuusutamise korral toimib aine paari minuti möõdukes ja mõju kestab umbes pool tundi.
- Joomiseks tuleb pulbrit lahustada vees või alkoholi sisaldavas joogis.

- Mõju avaldub paari minuti pärast ja võib kesta terve tunni.
- Süstimisel algab toime mõne sekundi jooksul ja kestab umbes 20 minutit
- Kõige kiiremini sõltuvust tekitab aine

Amfetamiin

- On valge pulber, vahel nõrga kollaka, pruunika või hallika tooniga.
- Valmistatakse müümiseks lihtsates salalaborites
- Tarvitatakse sisse võtmise, nuusutamise, süstimise teel
- Järelmõjud on: depressioon, kurnatus,
- keskendumisraskused, apaatia, ärritus.

Keskärvõsteemi mõjutavate ainete joobetunnused

- Suured laienenud pupillid
- Kiire, tihti ebaregulaarne puls
- Kõrgenenud kehatemperatuur ja higistamishoõd
- Põsimatus ja võimetus rahulikult paigal püsida
- Suu kuivab, tihti matsutab tarvitaja kuuldavalt, et sõljeentust suurendada
- Narviliisus
- Ärritus
- Suurte annuste korral krampid ja epilepsiahoõd

Hallutsinogeenid

- Hallutsinogeenid jaotatakse:
- looduslikeks, mis põhiliselt pärinevad taimedest ja seentest (terav paljak)
 - sünteetilisteks, laboris valmistatud aineteks.

Ecstasy

- põhitoime on sama mis amfetamiinil, st et ta on tugev erguti
- kasutaja tunneb end tihti olevat otsekui teises maailmas ja ta muutub väga aktiivseks (võib tantsida väga kaua mitmeid tunde järjest)
- väikese annuse korral ilmneb hallutsinogeenide mõju 5—15 minuti möõdukes.
- joove kestab 4-12 tundi
- jalitusmania, enesetapumõõted

Ecstasy mõju

- Suured pupillid
- Sage puls
- Üliaktiivsus
- Emotsionaalne avatus, heasoovlikus kõigi inimeste vastu
- Suurenenud seksuaalhuvi
- Ängistus- ja paanikatunded
- Meeltesegadus ja sellest tulenevad hallutsinatsioonid

GHB e. korgijook

- aine, mida väikeses kogustes leidub iga inimese organismis
- on soolase maitsega
- esineb valge pulbrina kotikestes või kapslitena või labipaistva vedelikuna
- aine valmistamisel võib jääda GHB-lahusesse leelist, mis tekitab suus söövituskahjustusi
- väikeses koguses annab heaolunde ja hea tuju, mis ei erine alkoholi joobest
- uimastina kasutatakse teda suguiha suurendamiseks
- on üldloogastava toimega ja võib seetõttu muuta une sügavamaks

GHB mõju

- Lõõgastustunne või tuimus
- Lihaste lõtvus
- Suure annuse korral lihaste krambid
- Suurenenud puudutustundlikkus
- Suure annuse korral aeglane ja sügav hingamine, rasketel juhtudel hingamise seiskumine
- Rahulolu- ja heaoluline tunne
- Eufooria
- Loidus ja suure annuse korral unisus, pidurdusreaktsiooni häired (itsitamine)

Ravimid

- Ravimeid, mida kasutatakse hirmu, kurbuse ja unehäirete korral, kuritarvitatakse ka joobe esilekutsumiseks.

Narkojoobe tuvastamine

- punased (verd täisvalgunud) silmavalged ja vesised silmad
- ahenenud või laiinenud pupillid, motiveerimata ja kontrollimatute grimassidega ebatavaline miimika või lihaste tõblemine vestluse ajal
- päikesepillide kasutamine (ka toas), et varjata muutusi pupillides ja kaitsa silmi valguse eest
- halb hügieen, lohakas/määrdund riietus
- tavapärasest jutukam, kuid hüppab seotult teemalt teemale
- motiveerimata itsitamine ja naenukrambid, nagu isik oleks joobes, ilma et ta lõhnaks alkoholi järele
- sageli tugev, põhjendamatu sügelus, kratsimisjälgid ihul
- süstimisjälgid, ammid ja sinikad, eriti küünarliigese piirkonnas või küünarvarrel
- vereplekid, võimalikud jäljed nende eemaldamisest sargivarukatel
- vatitupsud ja süstlad või süstlanõelad

Normaalne pupilli suurus jääb vahemikku 3,0-6,5 mm. Opioidide puhul on pupillid väike, alla 3,0 mm. Kesknärvisüsteemi stimuleerivate ainete puhul pupillid suured, üle 6,5 mm.

Substantsid	Antidote	Uimastite või ravimite kasutamine	ALP	Katse	Antidote	Antidote
Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol
Amfetamiin	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol
Heroin	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol	Alkohol
... (rest of the table content is partially illegible)

Narkootikumide tarbimise põhjused

- Uudishimu
- Sõprade eeskuju
- Põgenemine reaalsusest
- Linnalegendid
- Lihtne kättesaadavus

1. Uudishimu

- on inimese loomupärane omadus
- kõik uus ja senikogematu on huvitav, põnev ja erutav
- sõbrad tarvitavad proovin ka
- peab mõistma, et kõik uus ei ole ohutu

2. Sõprade eeskuju

- Tahan olla samasugune nagu minu parim sõber
- Ei taha jääda jobuks
- Tahan olla grupis nagu teised
- Tahan kuuluda gruppi, kus on minu parim sõber

3. Põgenemine reaalsusest

- stress
- depressioon
- viha
- äng
- madal enesehinnang
- sisemine ebakindlus

4. Linnalegendid

- kokaiin paneb sind tundma kuningana
- kanep soodustab loominguulist mõtlemist
- amfetamiin aitab edukalt läbida eksamisessiooni

5. Lihtne kättesaadavus

- Politsei ja toll teevad kõik selleks, et narkootikumid käibelt kõrvaldada
- On üks politsei prioriteetidest

Tarbimise tagajärjed

- Füüsilised kahjustused
- Psüühilised kahjustused
- Sotsiaalne kahju

1. Füüsilised kahjustused

- Uimastite kuritarvitamine võib lõppeda raske kehalise haiguse või kahjustusega
- Uimastite mõjul saanevad liiklus- ja tööõnnetused ning suureneb olmetraumade arv
- Uimastisõltlane on ohtlik ka järelejoobes, sest ta tunneb end või ta näib kainena
- Uimastisüstiaid varitseb pidev infektsioonioht (süstija võib haigestuda kollatõppe, nakatuda HIV viirusega ja saada AIDSi)
- Mürgitused ja infektsioonid kahjustavad siseorganeid, eelkõige maksa, neerusid, südant ja kopse

2. Psüühilised kahjustused

- Uimastid võivad esile kutsuda raskeid psüühikahäireid ja kergemaid psüühilisi kõrvalekaldeid
- Meelemürkide mõju häinb paljusid psüühilisi funktsioone, nagu ärkvelolek, teadvus, reaktsioonivõime ning mälu ja meeleolu seisund
- Aine pikaajalise tarvitamise järel võivad halbed muutuda raskeks ja võivad tekkida iseloomumuutused. Uimasti mõjul halveneb mälu.

- Pärast joovet püsivad kõrvalekalded üldjuhul mitu päeva
- Uimastite tarvitamine võib häirida õpinguid, sest tekitab väsimust, vähendab motivatsiooni ja nõrgendab distsipliini

3. Sotsiaalne kahju

- Uimastite kuritarvitamise tagajärjel kaotab inimene ühiskonnas pidepunkti
- Uimastisõltlane hakkab ühiskonnas kujunenu eetikanoorme eirama
- Väheneb vastutustunne ja suhted kaasinimestega kanguvad või katkevad
- Pannakse toime kuritegusid, ohvriteks võivad olla tööandja, töökaaslane, sõber või üldsus

- Pikapeale saab uimasti tarvitamisest harjumuspärane viis raskuste eest põgeneda, just noored
- Tekib ka teiste keelatud tegude toimepanemise oht: joobnuna sõidukijuhtimine ja vägivalda kasutamine

Kuhu pöörduda

Telefon: 1707

- Anonüümne narko, HIV ja AIDSi nõustamistelefon, kus kõnelele vastavad psühholoogid. Helistamine on tasuta kõikjal Eestist, helistada saab kuni 9.00-20.00, eestija vene keeles. MTU Eluliin

Tartu:

- **Tartu Ülikooli Kliinikumi Psühhiaatriakliinik**
Nõustamine ja ravi
Raja tn 31
Telefon 73 18 700

- Politsei 110

- elar.sarik@politsei.ee

Karistused

- Narkootilise aine tarvitamise eest või väikeses koguses enda tarbeks omandamise eest võidakse karistada rahalise karistusega kuni 800 eurot või arestiga kuni 30 ööpäeva
- Unimaguna, kanepi või kokapõõsa ebaseadusliku kasvatamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Kui selle teo on toime pannud grupp inimesi või inimene, kes on varemgi narkootikumide tõttu seadusega pahuksis olnud, karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.
- Narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise või vahendamise eest, samuti selle väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest edasiandmise eesmärgil karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

- Kui narkootikumide edasiandmise eesmärk on alaealise kihutamise narkootilise või psühhotropse aine edasiandmisele või sellele kaasaaitamine, siis **karistatakse kuue- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega.**
- Täisealise isiku poolt noorema kui kaheksateistaastase isiku kallutamise eest narkootilise või psühhotropse aine või muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele või nooremale kui kaheksateistaastasele isikule sellise aine ebaseadusliku manustamise eest **karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.** Kui seda teeb aga inimene, kes on varemgi narkootikumide tõttu seadusega pahuksis olnud, või kui sama tegu on toime pandud grupi inimeste poolt, **karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.**

- Narkootilise või psühhotropse aine suures koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise, valdamise, edasiandmise, vahendamise, veo või muu ebaseadusliku käitlemise eest **karistatakse ühe- kuni kümneaastase vangistusega.** Kui seda teeb inimene, kes on varemgi uimastite tõttu seadusega pahuksis olnud, või kui tegu pannakse toime grupi poolt, **karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.**
- Täisealise isiku poolt narkootilise või psühhotropse aine väikeses koguses ebaseadusliku edasiandmise eest nooremale kui kaheksateistaastasele isikule **karistatakse kuni viieaastase vangistusega.** Kui edasi anti narkootilist või psühhotropset ainet suures koguses, **karistatakse kolme- kuni viieteistaastase vangistusega.**

♦ Kasutatud kirjandus:

- ♦ www.narko.ee
- ♦ www.noorednoorte.ee
- ♦ www.kool.ee
- ♦ Fotod- internet, politsei, komissar Igor Milovidov

♦ Tänan tähelepanu eest!!!

Sisestage pealkiri

- ♦ Esitlust võib kasutada ainult autori nõusolekul
- ♦ elar.sarik@politsei.ee
- ♦ Telef: 78 68 285

Lisa 3

Avatud vastused

Tagajärjed, mõju	Ainete tutvustus
<p>„ma tean nüüd narkootikumide tarvitanud inimest iseloomustavaid tunnuseid“</p> <p>„loeng oli väga hea sain teada toimetest ja kahjulikkusest“</p> <p>„ei teadnud ennem, et narkootikumid tekitavad sellist füüsilist kahju ja valu“</p> <p>„tänu loengule oskan ise tuvastada narkojoobes inimesi ja tean vajalikkust nendele abi kutsuda“</p> <p>„milline on narkomaani tulevik, erinevate ainete aroomid“</p> <p>„inimesed mädanevad“</p> <p>„sain selgema pildi just tagajärgedest“</p> <p>„joobe tuvastamine, tunnused ja tagajärjed“</p> <p>„sain teada mis narkootikumid peale sõltuvuse veel kaasa võib tuua“</p> <p>„süstimise tõsised tagajärjed, mida varem ei teadnud“</p> <p>„narkootikumide mõju, nägin narkootilisi aineid, hea õppevideo, üldiselt hea lühiülevaade“</p> <p>„mis moodi ained võivad mõjuda ja milliseid kahjustusi tekitavad tervisele - polnud peaaegu üldse kursis erinevatest mõjudest füüsilisele ja psüühikale“</p> <p>„ma ei kujutanud eales ette, kui ära võib ühe narkosõltlase tervis laguneda“</p>	<p>„teiste narkootikumide kohta peale kanepi ei teadnud ma enne midagi“</p> <p>„sain infot erinevate narkootiliste ainete kohta“</p> <p>„sain kanepi ja muude ainete kohta rohkem teavet“</p> <p>„ei teadnud nii palju nendest ainetest“</p> <p>„sain täpsema ülevaate erinevate ainete kohta, millest teadmised olid enne puudulikud või vähesed“</p> <p>„head näidised“</p> <p>„millised narkootilised ained on olemas ja kuhu nende tarvitamine võib viia“</p> <p>„reaalsed näited narkootikumidest - ainete tutvustus oli põhjalik“</p> <p>„mis vahe on erinevatel ainetel ja kuidas ära tunda teatud narkojoobes isikut“</p> <p>„kuidas ained lõhnavad ja välja näevad“</p> <p>„esimest korda elus nägin neid aineid oma silmaga“</p> <p>„uusi fakte narkootiliste ainete kohta“</p> <p>„valgest hiinlasest polnud kuulnud“</p>
Teadsin kõike	Muu
<p>„olen loenguid varem saanud neid tunde ja infot kaitseliidu valvuri koolitusel“</p> <p>„olen kõike juba varem kuulnud, kuid loeng oli huvitav ja hästi läbiviidud“</p> <p>„mina isiklikult olen teadlik sellest probleemist, kuid usun, et kaitseväelaste seas on inimesi, kes said midagi uut teada“</p> <p>„olen teadlik narkootikumist aga nüüd nägin ka pilti sellest“</p>	<p>„kui elus on eesmärgid, siis ei tasu isegi proovida“</p> <p>„huvitav, võttis tarvitamise isu ära“</p> <p>„kuna pole tarvitanud ja uimastitest huvitunud oli kõik uus“</p> <p>„narkootilised ained, vaba vestlus politseiametnikuga, film oli ka põnev“</p> <p>„see oli vajalik informatsioon noortele“</p> <p>„oskan äkki paremini sõpru ümber veenda kes plaanivad proovida“</p> <p>„loeng värskendas mälu“</p> <p>„ei oska täpselt välja tuua, kuid osa infot oli juba ununenud“</p>

	<p><i>„kuna ise ei ole tarvitanud, siis oli kõik info uus“</i></p> <p><i>„motiveeris narkootikume mitte kunagi enam proovima“</i></p> <p><i>„palju infot narkootikumidest“</i></p> <p><i>„ei teadnud nii palju nendest ainetest“</i></p>
--	--